

Верховний
Суд

ОГЛЯД
рішень Європейського суду
з прав людини
(лютий 2023 року)

Стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на життя)	4
ELVAN v. Türkiye: недотримання органами влади свого позитивного зобов'язання з проведення ефективного розслідування будь-якої ролі, яку керівник правоохоронних органів Стамбула та мер Стамбула могли б відіграти у смерті хлопчика Berkin Elvan внаслідок травми, отриманої під час антиурядових протестів в Туреччині в червні 2013 року – порушення	4
HUBERT NOWAK v. Poland: ненадання належної медичної допомоги заявникові відразу після серйозної дорожньо-транспортної пригоди, через що в нього розвинувся параліч нижніх кінцівок, та відсутність ефективного та оперативного розслідування цих обставин – порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції; відсутність порушення матеріального аспекту цієї статті	9
Стаття 3 Конвенції (заборона катування)	17
B. v. russia: ігнорування вразливого статусу дитини-жертви сексуального насильства в межах кримінального провадження щодо цього факту і, як наслідок, повторна її віктимізація – порушення	17
Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)	22
STOENESCU v. Romania: покладення на заявника обов'язку повністю сплатити судові витрати з огляду на факт досягнення ним та його дружиною досудового врегулювання – відсутність порушення	22
CATANĂ v. The Republic of Moldova: присутність у складі Національної комісії щодо судової системи, як органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо судді, члена Уряду, Генерального прокурора та недостатні гарантії незалежності відбору науковців у сфері права до складу цієї Комісії – порушення	27
Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)	30
MAZUR v. The Republic of Moldova: отримання роботодавцем інформації про телефонні дзвінки заявника, які останній здійснював шляхом використання наданих роботодавцем телефонних номерів – порушення	30
Стаття 10 Конвенції (свобода вираження поглядів)	33
C8 (CANAL 8) v. France: застосування регулятором телерадіомовлення санкцій до телеканалу через зміст телепрограми, яка відображала негативний та стигматизуючий стереотип щодо жінок та гомосексуалістів – відсутність порушення	33

HALET v. Luxembourg: кримінальне засудження колишнього працівника компанії за розкриття ним документів стосовно практики попередніх податкових консультацій – порушення	37
Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)	41
KATONA AND ZÁVARSKÝ v. Slovakia: неможливість звернення заявників до суду в межах провадження у справі про банкрутство чи в рамках будь-якого іншого провадження щодо фізичної особи про виплату грошової заборгованості на підставі боргових розписок – порушення	41
AKSHIN GARAYEV v. Azerbaijan: надмірно тривале утримання майна заявника – єдиного власника компанії – в якості речових доказів в межах кримінального провадження – порушення	45
SHOPOV AND OTHERS v. Bulgaria: конфіскація активів, отриманих незаконним шляхом – порушення	53
Стаття 1 Протоколу № 12 до Конвенції (загальна заборона дискримінації)	57
PAUN JOVANOVIĆ v. Serbia: необґрунтована поведінка судді перешкодила адвокату використовувати Ієкавський тип вимови сербської мови й дозволила використання Екавський тип, хоча офіційний й рівноцінний статус мають обидва типи вимови – порушення	57
Рішення ЄСПЛ проти України	62

СТАТТЯ 2 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (ПРАВО НА ЖИТТЯ)

ELVAN v. Türkiye (№ 64937/19)

Обставини справи

У цій справі, посилаючись, зокрема, на статтю 2 Конвенції (право на життя), заявники скаржилися на смерть їхнього сина та брата та на неналежне розслідування обставин його смерті.

Четверо заявників є батьками хлопчика Berkin Elvan (Sami and Gülsüm Elvan) та його сестрами (Gamze та Özge Elvan).

Події, що призвели до смерті Berkin Elvan

У період з травня по вересень 2013 року відбулася низка протестів проти плану будівництва торгового центру на території Gezi Park, однієї із зелених зон Стамбула. Ініційовані екологами та місцевими жителями протести проти знищення парку, поширилися в червні та липні того ж року на багато інших міст Туреччини, що призвело до сутичок.

16 червня 2013 року між 7:15 та 7:20 поліцейський елітної групи, відомої як «Zet» вистрілив у напрямку Berkin Elvan, який перебував біля перехрестя вулиць, йдучи, за словами його родичів, за хлібом. Хлопчик Berkin Elvan отримав поранення в голову та о 7:37 був оглянутий цивільними особами, які перебували на місці події, після чого був доправлений до лікарні, де він залишався в комі 269 днів.

Хлопчик помер 11 березня 2014 року від переломів черепа, що призвели до крововиливу в мозок.

Розслідування та кримінальне провадження

У день події прокуратура міста Стамбула з власної ініціативи порушила кримінальне провадження. Через кілька днів перший і другий заявники подали дві офіційні скарги на поліцейських та їх керівництво, які брали участь в операції.

У грудні 2016 року прокуратура пред'явила обвинувачення офіцеру поліції у заподіянні смерті хлопчика Berkin Elvan з «можливим умислом». Крім того, прокуратура прийняла рішення про зняття обвинувачень з 42 інших поліцейських.

Перший заявник подав індивідуальну заяву до Конституційного суду у частині рішення про відмову в порушенні кримінальної справи, але вона була відхилена.

У червні 2012 року суд присяжних міста Стамбула визнав винним офіцера поліції, якому було призначено покарання у вигляді 16 років і восьми місяців позбавлення волі. Офіцер та заявники оскаржили цей вирок. Ці кримінальні провадження наразі перебувають на розгляді в апеляційному суді міста Стамбула.

Інші провадження

У 2013 році перший заявник подав скаргу на тодішнього прем'єр-міністра (R.T.E.), міністра внутрішніх справ (M.G.), директора правоохоронних органів міста Стамбула (H.Ç.) і губернатора міста Стамбула (H.A.M.), звинувачуючи їх у провокації та організації насильства проти демонстрантів Gezi Park та в причетності до смерті його сина. Через десять днів прокуратура припинила кримінальне провадження проти прем'єр-міністра та міністра внутрішніх справ, встановивши, що вони мають імунітет від судового переслідування на час роботи в уряді. Що стосується скарги на H.Ç. і H.A.M., які підпадали під процедуру, запроваджену прокуратурою згідно Закону про державних службовців (Закон № 4483), у 2014 році Міністерство вирішило не дозволяти притягнення до відповідальності таких посадових осіб. Державна рада (вищий судовий орган у системі адміністративних судів Туреччини) відхилила скаргу депутата парламенту проти цього рішення.

У 2014 році перший заявник та друга заявниця спрямували свою справу до Національних зборів Туреччини, скаржачись на ймовірні недоліки в розслідуванні та вимагаючи вжити заходів для оперативного з'ясування обставин смерті сина. Вони критикували H.Ç., H.A.M. і інших представників правоохоронних органів за умисне затягування та перешкоджання розслідуванню смерті Berkin Elvan. Запит було направлено до відділу спеціальних розслідувань прокуратури міста Стамбула, яка дійшла висновку, що проведене на той час розслідування було ефективним, і в грудні 2014 року вирішила не вживати подальших дій у відповідь на скаргу.

У 2015 році заявники подали індивідуальну заяву до Конституційного суду, стверджуючи про порушення статті 2 Конвенції (право на життя), та що смерть їхнього сина була результатом сукупності факторів, а не ізольованих дій одного поліцейського. Вони скаржилися, зокрема, на безкарність H.Ç. і H.A.M., як осіб, які приймали рішення з верхівки поліцейської ієрархії.

У 2019 році Конституційний суд відхилив цю заяву. Також у 2015 році заявники звернулися до Стамбульського адміністративного суду, вимагаючи відшкодування матеріальної та моральної шкоди, якої, як вони стверджували, зазнали. В 2017 році адміністративний суд вирішив зупинити провадження до остаточного завершення суду над обвинуваченим поліцейським, встановивши, що питання, яке розглядається, залежить від результату кримінальних проваджень, які ще тривали.

Оцінка Суду

Прийнятність

Що стосується ролі прем'єр-міністра та міністра внутрішніх справ, Суд встановив, що первісна заява заявників не містила жодних скарг щодо них. Щодо провадження проти поліцейського та позову про компенсацію, Суд спочатку зазначив, що розслідування призвело до засудження офіцера Стамбульським судом присяжних

за вбивство з «можливим умислом». Стверджуючи, що поліцейський повинен був бути засуджений за більш тяжкий злочин у вигляді вбивства, заявники оскаржили це рішення. Ті провадження все ще тривають.

Таким чином, Суд вказав, що він не може випередити рішення Стамбульського суду чи апеляційного суду або, якщо справа піде далі, Касаційного суду. Він зазначив, що насправді наразі ніщо не звільняє заявників від остаточного використання наявного індивідуального засобу правового захисту в Конституційному суді. Те ж міркування також стосувалося позову про компенсацію, поданого заявниками до Стамбульського адміністративного суду. На завершення Суд вказав, що заявники ще не вичерпали кримінальні, адміністративні та конституційні засоби правового захисту у частині їх застосування. Що стосується ймовірної відповідальності керівника правоохоронних органів і губернатора міста Стамбула, Суд визнав цю частину заяви прийнятною та перейшов до розгляду по суті.

Стаття 2 Конвенції: зміст скарги на керівника правоохоронних органів і губернатора міста Стамбула

ЄСПЛ пояснив, що він не буде надавати жодної ваги аргументам Уряду про те, що загальна ситуація під час подій у Гезі була небезпечною, або щодо ідеї про те, що хлопчик Berkin Elvan брав участь у будь-якій конкретній діяльності в цьому контексті, оскільки було встановлено (прокуратурою та Стамбульським судом присяжних) що з 7 години ранку того дня акції протесту чи активних демонстрантів на місці події не було. На додаток до скарги, поданої першим заявником проти директора правоохоронних органів міста Стамбула Н.Ç. і губернатора Н.А.М., матеріали справи було передано до Міністерства внутрішніх справ з метою отримання дозволу на кримінальне переслідування, як того вимагає Закон № 4483. Міністерство 14 березня 2014 року відмовилося надати дозвіл на притягнення до відповідальності. Суд зазначив, що він систематично критикував режим і неодноразово виступав проти порядку, встановленого Законом № 4483 через несаможиттєвість слідчих органів, спричинену його реалізацією, неможливість для окремих осіб брати ефективну участь у розслідуваннях, на які він поширював свою дію, та неадекватність судового перегляду, здійснюваного Державною радою щодо рішень цих органів. Конкретних відмінних обставин у цій справі, які б змусили ЄСПЛ прийняти інше рішення, не було. Згідно з практикою Суду існує системна проблема, яка сама по собі становить порушення процесуальних зобов'язань, про які йдеться в даному випадку.

Суд також зазначив, що заявники подали клопотання до Національних зборів Туреччини, у якому вони звинуватили двох відповідальних високопосадовців у перешкоджанні правосуддю. Це звинувачення було доведено до стамбульської прокуратури, яка 25 грудня 2014 року вирішила припинити провадження. Заявники оскаржили це рішення до Конституційного суду, у своїй скарзі критикували

директора правоохоронних органів Н.Ç. і губернатора Н.А.М. (вважаючи, що вони не повідомили поліцейських про їхній обов'язок діяти відповідно до закону та в інтересах громадської безпеки) за умисне підбурювання поліцейських до застосування надмірної сили до демонстрантів. Зокрема, Конституційний суд у своєму рішенні від 9 травня 2019 року обмежився висновком, що заявники не надали реальних доказів того, що наказ про втручання сприяв тому, що поліція перевищила свої повноваження; відповідно, скарги заявників не могли бути розглянуті як аргументовані, оскільки не були засновані на доказах, які були «за межами розумного сумніву».

Суд не визнав такий підхід задовільним, оскільки він ґрунтувався виключно на скасуванні тягара доведення. Він висловив, що заявники не були в змозі надати – на обґрунтування своєї скарги про те, що директор правоохоронного органу Н.Ç. і губернатор Н.А.М. підбурювали поліцію до вчинення актів насильства – будь-яких більш відчутних доказів, ніж вони вже надали, щоб поставити під сумнів законність будь-яких стратегічних наказів, наданих поліції. Така інформація, якщо вона існувала, могла бути тільки в володінні вищих органів влади, відповідальних за правоохоронні органи в Туреччині. У будь-якому випадку, директор правоохоронних органів Н.Ç. і губернатор Н.А.М., беззаперечно, були першими, хто дізнався про те, яким чином поліція втрутилася в події щодо Gezi Park, і єдині органи влади, яким вони були підзвітні, мали доступ до інформації, здатної підтвердити або спростувати твердження заявників.

Крім того, на думку Суду, Конституційний суд не міг не знати, що відповідно до практики Суду, коли Уряд-відповідач покликаний нести відповідальність за смерть цивільної особи, перевірка вжитих у ході розслідування заходів слугувала не тільки для з'ясування того, чи було проведено розслідування відповідно до процесуальних вимог, а й для вирішення питання про те, чи повинен Уряд «зняти тягар доказування». Якщо не заперечувалося, що смерть настала – як у цій справі – внаслідок використання смертельної сили державними агентами, тягар доведення буде на Уряді-відповідачі, який мав спростувати твердження заявника належними та переконливими засобами; це було особливо вірно у випадку осіб, які були поранені або загинули під контролем влади або агентів держави, наприклад, під час поліцейських або військових операцій; у таких ситуаціях вважалося, що органи влади або агенти мають виключний доступ до відповідної інформації, здатної підтвердити або спростувати звинувачення, висунуті проти них потерпілими. Суд не міг виправити цей недолік, намагаючись припустити, яким буде результат провадження в Конституційному суді, якби вищезазначені питання були належним чином досліджені. Він міг лише зробити висновок, що в даному випадку той факт, що він не зміг досягти остаточного встановлення фактів щодо цієї частини заяви стало результатом відсутності адекватного реагування слідчих органів у сумнівному режимі, передбаченому Законом № 4483 і, зрештою, Конституційним судом.

Отже, Суд встановив, що мало місце процесуальне порушення державою-відповідачем зобов'язання відповідно до статті 2 Конвенції проводити ефективне розслідування будь-якої ролі, яку директор правоохоронних органів Стамбула Н.Ç. та/або губернатор Н.А.М. могли грати стосовно смерті хлопчика Berkin Elvan.

Висновок

Порушення статті 2 Конвенції (право на життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 7 лютого 2023 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася скарги заявника за статтею 2 Конвенції на неспроможність держави виконати свої зобов'язання з надання йому належної вчасної медичної допомоги у зв'язку з дорожньо-транспортною пригодою, у яку він потрапив.

Близько 23:30 2 січня 2006 року заявник потрапив у дорожньо-транспортну пригоду у місті Варшаві. Він не впорався з керуванням, автомобіль перекинувся та врізався в електроопору. Опора зламалася навпіл і впала на уламки автомобіля, над автівкою завис електричний кабель.

Швидку допомогу викликав свідок, і перша швидка прибула протягом п'яти хвилин. Електрокомпанію сповістили про необхідність відключення електроенергії. Через десять хвилин приїхали поліція та пожежники.

Поліція, пожежники та лікар А. М. на місці події чекали на прибуття інженера-електрика. Вони не підходили до машини через ризик ураження струмом. Упродовж приблизно тридцяти п'яти хвилин медична допомога заявнику не надавалася, він був без свідомості та заблокований у машині.

Приїхала швидка допомога з реанімаційним обладнанням. Також прибув інженер, о 12:07 було припинено електропостачання.

А.М. оглядав заявника через розбите вікно автомобіля. Його висновки полягали в тому, що заявник не мав пульсу, не дихав і що його зіниці не реагували на світло. Він повідомив поліцію та пожежників, що заявник мертвий. А. М. ще двічі підійшов до заявника та повторив той самий огляд через розбите вікно.

Згодом швидка допомога поїхала, а прокурору повідомили, що сталася аварія, в результаті якої загинула людина. А. М. залишився з поліцейськими та пожежними, які готували обладнання та світло, необхідні для розрізання автомобіля та вилучення тіла.

Поки вони чекали прокурора, поліцейський, який нещодавно прибув, зазирнув усередину автомобіля з ліхтариком, щоб вилучити документи, що посвідчують особу заявника. О 12:30 3 січня 2006 року він помітив, що заявник злегка ворухить губами та очима. Він негайно наказав пожежникам витягти його з машини. А. М. підійшов до працівників міліції та заявив: «Він мертвий, я його оглянув». На місце викликали швидку допомогу.

Заявника витягли з автомобіля о 12:50 і йому надали медичну допомогу. Прокурор, який прибув приблизно в той час, постановив, що А. М. необхідно перевірити на наявність алкогольного сп'яніння; результат був негативний.

Заявника було доставлено до лікарні Варшави. Він перебував у комі щонайменше місяць після аварії, а потім у нього діагностували важке ураження мозку.

Відповідно до листка непрацездатності від 8 квітня 2015 року (дійсного протягом чотирьох років), інвалідність заявника була значною, оскільки він потребував постійного догляду та мав дуже обмежену здатність жити самотійно.

Унаслідок дисциплінарного провадження А. М. не було притягнуто до дисциплінарної відповідальності з тих підстав, що на момент подій не існувало стандартної медичної процедури для таких випадків.

20 січня 2006 року окружний прокурор округу Прага-Полудне міста Варшави (Prokurator Rejonowy) припинив розслідування аварії, встановивши, що заявник втратив контроль над автомобілем через те, що він їхав занадто швидко як для погоди та дорожніх умов.

16 січня 2006 року прокуратура округу Прага-Полудне міста Варшави розпочала розслідування способу надання допомоги заявнику на місці аварії. 29 березня 2006 року прокурор припинив провадження, встановивши, що злочин не було вчинено. Він спирався на експертні висновки А. З., які були підготовлені під час дисциплінарного провадження. Заявник подав апеляцію.

25 травня 2006 року регіональна прокуратура округу Прага-Полудне міста Варшави скасувала це рішення та наказала районній прокуратурі провести подальше розслідування.

Під час розслідування прокурор замовив експертний медичний висновок.

В подальшому прокуратура округу Прага-Полудне міста Варшави неодноразово припиняла і поновлювала розслідування.

Дана кримінальна справа також неодноразово розглядалась національними судами.

Зокрема, слухання відбулися в районному суді округу Прага-Полудне міста Варшави 21 грудня 2011 року, 30 березня, 25 квітня, 18 липня та 29 жовтня 2012 року, 7 січня, 14 березня та 21 травня 2013 року, 12 березня, 26 травня, 24 червня, 5 вересня та 28 листопада 2014 року та 29 січня та 27 лютого 2015 року.

24 червня 2013 року суд призначив судово-медичну експертизу в Інституті судових досліджень Ягеллонського університету в місті Кракові. Висновок було подано до суду 13 січня 2014 року.

6 березня 2015 року районний суд округу Прага-Полудне міста Варшави засудив А. М. за пунктами 2 і 3 статті 160 Кримінального кодексу у створенні безпосередньої небезпеки для заявника та засудив його до шести місяців ув'язнення, заміненних на два роки позбавлення волі умовно.

Прокурор та А. М. оскаржили вирок від 6 березня 2015 року.

22 лютого 2016 року окружний суд міста Варшави скасував вирок та припинив провадження через вплив строку давності притягнення до відповідальності (десятирічний строк давності вплив 3 січня 2016 року). При цьому суд визнав правильними всі висновки суду першої інстанції. Він також дійшов висновку про відсутність підстав для виправдання А. М. Насамкінець було зазначено, що єдиною

причиною, через яку провадження не було завершено в грудні 2015 року, було те, що обвинувачений двічі не з'явився до суду, надавши медичні довідки для виправдання своєї неявки. З цих підстав суд зобов'язав його відшкодувати заявнику витрати на апеляційне провадження.

29 квітня 2016 року адвокат заявника подав касаційну скаргу.

24 листопада 2016 року Верховний суд відхилив її як явно необґрунтовану.

У січні 2009 року заявник порушив цивільний позов про компенсацію проти Служби надзвичайних ситуацій та А. М. Заявник вимагав 2 500 000 злотих відшкодування матеріальної та моральної шкоди у зв'язку з подіями у справі.

На момент розгляду ЄСПЛ справи провадження все ще тривало.

Оцінка Суду

(i) Загальні принципи; матеріальний аспект

ЄСПЛ повторив, що перше речення пункту 1 статті 2 Конвенції зобов'язує державу не лише утримуватися від умисного та незаконного позбавлення життя, але й вживати відповідних заходів для захисту життя осіб, які перебувають під її юрисдикцією (див. *L.C.B. v. the United Kingdom*, 9 червня 1998 року, § 36, Звіти про судові рішення та рішення 1998-III, і *Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal* [GC], № 56080/13, § 29, 19 грудня 2017 року).

У контексті стверджуваної медичної недбалості істотні позитивні зобов'язання держав щодо медичного лікування обмежуються обов'язком регулювати, тобто обов'язком запровадити ефективну нормативно-правову базу, яка зобов'язує лікарні, приватні чи державні, вжити належних заходів для захисту життя пацієнтів (див. *Calvelli and Ciglio v. Italy* [GC], № 32967/96, § 49, ECHR 2002-I, з подальшими посиланнями, та *Fernandes de Oliveira v. Portugal* [GC], № 78103/14, § 105, 31 січня 2019 року).

Навіть у випадках, коли було встановлено медичну недбалість, Суд, як правило, визнав би суттєве порушення статті 2 Конвенції лише у тому випадку, якщо відповідна нормативна база не забезпечила належного захисту життя пацієнта. Суд підтверджує, що якщо Договірна Держава вжила належних заходів для забезпечення високих професійних стандартів серед медичних працівників і захисту життя пацієнтів, то такі питання, як помилка в судженні з боку медичного працівника або недбала координація між медичними працівниками в лікуванні конкретного пацієнта не може вважатися достатнім для притягнення Договірної Держави до відповідальності з точки зору її позитивних зобов'язань щодо захисту життя за статтею 2 Конвенції.

На основі цього ширшого розуміння зобов'язання держав забезпечити нормативну базу Суд визнав, що за дуже виняткових обставин, описаних у справі

Lopes de Sousa Fernandes (цитована вище, §§ 191-96), відповідно до матеріально-правової частини статті 2 Конвенції державу може бути визнано відповідальною за дії і бездіяльність постачальників медичних послуг (там само, § 190).

(ii) Застосування загальних принципів до цієї справи

Суд зауважив, що у цій справі заявник не стверджував, що служба швидкої допомоги навмисно надала йому неадекватну першу допомогу. Заявник висунув кілька скарг щодо способу проведення рятувальної операції, суть яких полягала в тому, що він був поспішно визнаний мертвим без повного медичного обстеження. Це, на його думку, становило медичну помилку з боку А. М. За словами заявника, ці помилки та упущення призвели до затримки надання йому медичної допомоги, що поставило його життя під безпосередню загрозу та завдало непоправної шкоди його здоров'ю.

У цьому контексті Суд зазначив, що хід рятувальної операції після дорожньо-транспортної пригоди заявника був предметом національного контролю. Оцінка дій пожежників і лікаря була непростю, оскільки висновки деяких медичних експертів були суперечливими. Слід зазначити, що А. М. оглянув заявника, хоч і у спосіб, який зрештою вважався неадекватним, і залишився на місці разом із поліцією та пожежними. Коли його помилку було помічено, була викликана швидка допомога, пожежники витягли заявника з-під уламків, і йому була надана медична допомога. Його негайно доставили до лікарні, де йому надали подальшу медичну допомогу. У дисциплінарному провадженні органи влади не встановили жодної помилки в тому, як А. М. оглянув заявника. Однак кримінальний суд погодився з думкою експертів Інституту судових досліджень Ягеллонського університету в Кракові про те, що для А. М. було неправильним рішення не діставати заявника з автомобіля для проведення повного загального огляду та констатувати його смерть на підставі поверхневого огляду через розбите вікно автомобіля (див. пункт 54 цього рішення). ЄСПЛ взяв до уваги той факт, що засудження А. М. у першій інстанції було скасовано через застосування строків давності апеляційним судом.

За цих обставин, навіть якщо припустити, що заявника можна вважати таким, що отримав неповноцінне, неправильне або запізніле лікування, не можна зробити висновок, що служби екстреної допомоги свідомо поставили його життя під загрозу, відмовляючи йому в доступі до життєво необхідної невідкладної допомоги.

З огляду на наведені вище міркування, Суд вважав, що ця справа стосується звинувачень у медичній недбалості. За цих обставин суттєві позитивні зобов'язання Польщі обмежуються створенням належної нормативно-правової бази, що змушує служби невідкладної допомоги та лікарні, приватні чи державні, вживати відповідних заходів для захисту життя пацієнтів.

Суд зазначив, що заявник не стверджував про будь-яку системну чи структурну дисфункцію служб екстреної допомоги, про яку влада повинна була знати і яка призвела до того, що він був позбавлений належної першої допомоги.

Беручи до уваги вищезазначене, Суд висновив, що відповідна нормативна база не виявляє жодних недоліків щодо зобов'язання держави захищати право заявника на життя.

Відповідно, порушення статті 2 Конвенції в її матеріальному аспекті не було.

(i) Загальні принципи; процесуальний аспект

Суд витлумачив процесуальне зобов'язання статті 2 Конвенції у контексті охорони здоров'я як таке, що вимагає від держав створити ефективну та незалежну судову систему, щоб причину смерті пацієнтів, яким надавалася медична допомога, будь то державний або приватний сектор, можна було визначити, а винних – притягнути до відповідальності (див., серед інших справ, цитовану справу *Lopes de Sousa Fernandes*, § 214, і *Šilih v. Slovenia* [GC], № 71463/01, § 192, 9 квітень 2009 року).

Форма розслідування, якої вимагає це зобов'язання, залежить від характеру втручання в право на життя. У той час як у деяких виняткових ситуаціях, коли вина надавачів медичних послуг виходить за межі простої помилки або медичної недбалості, Суд вважає, що дотримання процесуального зобов'язання має включати звернення до кримінального права; у всіх інших випадках, коли порушення права на життя чи особисту недоторканність не було заподіяно навмисно, процесуальний обов'язок, запроваджений статтею 2 Конвенції щодо створення ефективної та незалежної судової системи, не обов'язково вимагає надання кримінального засобу правового захисту. У справах, які стосуються ненавмисного заподіяння смерті та/або ненавмисної загрози життю, Суд повторює, що вимога щодо наявності ефективної судової системи буде дотримана, якщо правова система надає жертвам (або їхнім найближчим родичам) засіб правового захисту в цивільних судах, окремо або в поєднанні із засобом правового захисту в кримінальних судах, що дозволяє встановити будь-яку відповідальність і отримати будь-яке відповідне цивільне відшкодування. У разі залучення представників держави або представників певних професій також можуть бути передбачені дисциплінарні заходи (див., серед інших справ, *Calvelli and Ciglio*, згадана вище, § 51; *Šilih*, згадана вище, § 194; *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu*, згадана вище, § 132; і *Lopes de Sousa Fernandes*, згадана вище, §§ 137 і 215).

Крім того, дотримання процесуальної вимоги статті 2 Конвенції слід оцінювати на основі кількох суттєвих параметрів. Ці елементи є взаємопов'язаними, і кожен із них, взятий окремо, не є самоціллю, як у випадку з вимогами справедливого судового розгляду згідно зі статтею 6 Конвенції. Однак, ці критерії, взяті разом, дозволяють визначити ступінь ефективності розслідування, що підлягає оцінці. Саме у зв'язку з цією метою ефективного розслідування необхідно оцінювати будь-

які питання, включно зі швидкістю та розумною доцільністю (див. згадане вище рішення у справі *Nicolae Virgiliu Tănase*, § 171, з подальшими посиланнями). Основні критерії включають таке:

а) розслідування має бути ретельним, що означає, що органи влади повинні вжити всіх доступних їм розумних заходів для отримання доказів щодо інциденту, завжди робити серйозні спроби з'ясувати, що сталося, і не покладатися на поспішні або необґрунтовані висновки, аби закрити своє розслідування або використовувати як основу своїх рішень;

б) навіть якщо можуть існувати перешкоди або труднощі, що перешкоджають прогресу в розслідуванні, швидка реакція органів влади є життєво важливою для громадської безпеки та для підтримки громадської довіри до їхнього дотримання верховенства права та для запобігання будь-якій видимості змови або толерантності до протиправних дій. Проведення також має бути завершено протягом розумного строку;

с) як правило, необхідно, щоб національна система, створена для визначення причини смерті чи серйозних тілесних ушкоджень, була незалежною. Це означає не лише відсутність ієрархічного чи інституційного зв'язку, але й практичну незалежність, яка означає, що всі особи, яким доручено проводити оцінку у провадженні щодо встановлення причини смерті чи тілесних ушкоджень, користуються формальною та фактичною незалежністю від тих, хто причетний до подій.

У такій справі, як ця, де доступні різні засоби правового захисту, як цивільні, так і кримінальні, ЄСПЛ розгляне, чи можна вважати, що засоби правового захисту, взяті разом, як це передбачено законом і застосовано на практиці, є такими, які здатні встановити факти, притягнути до відповідальності винних і забезпечити належне відшкодування жертві. Вибір засобів для забезпечення позитивних зобов'язань згідно зі статтею 2 Конвенції, в принципі, є питанням, яке належить до межі розсуду Договірної держави. Існують різні способи забезпечення прав, передбачених Конвенцією, і навіть якщо держава не застосувала один конкретний захід, передбачений національним законодавством, вона, можливо, виконала свій позитивний обов'язок іншими засобами.

ЄСПЛ повторює, що у справах про медичну недбалість роль Суду полягає в тому, щоб оцінити, чи за конкретних обставин справи, враховуючи фундаментальну важливість права на життя, гарантованого статтею 2 Конвенції, та особливу вагу Суду, враховуючи процесуальну вимогу згідно з цим положенням, правова система в цілому адекватно розглядала справу.

(ii) Застосування загальних принципів до цієї справи

Суд зауважив, що в Польщі в принципі існували два шляхи для потерпілих, які стверджували про незаконні дії, приписувані державі або її агентам – цивільний

і кримінальний. Більше того, у цій справі заявник міг також вимагати порушення провадження з метою встановлення дисциплінарної відповідальності відповідних лікарів шляхом ініціювання процедури, передбаченої законодавством, що регулює професійну відповідальність лікарів (див. *Byrzykowski v. Poland*, № 11562/05, § 106, 27 червня 2006 року).

На цій підставі Суд зробив висновок, що польська правова система пропонує сторонам засоби правового захисту, які, теоретично, відповідають вимогам процесуальних зобов'язань за статтею 2 Конвенції. Заявник не стверджував протилежного.

У даній справі заявник скористався всіма вищезазначеними засобами правового захисту. Таким чином, Суд мав перевірити, чи національна система в цілому, зіткнувшись із спірним випадком медичної недбалості, забезпечила адекватну та своєчасну відповідь відповідно до зобов'язань держави за статтею 2 Конвенції.

Суд спочатку розглянув кримінальне провадження. Розслідування кримінального провадження було розпочато безпосередньо на місці ДТП; було викликано прокурора, адже лікар А.М. визнав заявника мертвим. Оскільки приблизно через 30 хвилин діагноз виявився неправильним, прокурор зобов'язав А. М. пройти тест на наявність алкогольного сп'яніння для підтвердження його тверезості. 16 січня 2006 року прокурор округу Прага-Полудне міста Варшави офіційно розпочав розслідування способу надання першої допомоги заявнику службами швидкої допомоги (див. пункт 21). Органи прокуратури розглядали справу до 17 грудня 2009 року, коли районна прокуратура в'яте припинила розслідування (див. пункт 28). Три рішення про припинення розслідування були скасовані обласним прокурором і одне, від 29 жовтня 2009 року, районним судом округу Прага-Полудне міста Варшави (див. пункт 28).

Суд зазначив, що справа була доволі складною та включала оцінку того, чи були адекватними дії А. М. Хоча Суд погодився з оцінкою органів влади щодо необхідності експертних свідчень у справі про медичну помилку, він зазначив, що час, необхідний для їх підготовки, вплинув на загальну тривалість розслідування. Суд зазначив, що за чотири роки розслідування прокурор запросив і отримав загалом чотири висновки медичної експертизи (див. пункти 49-51). Усі висновки виключали будь-яку медичну помилку з боку А. М. і стали основою для постанов прокуратури про припинення розслідування через відсутність складу злочину. Суд вважає, що хоча висновки експертів є цінним елементом оцінки, орган, який запитує висновок, не може бути звільнений від аналізу того, чи ґрунтували експерти свої припущення та висновки на зібраних доказах. У цій справі не видається, що прокурор будь-яким змістовним чином проаналізував висновки перших трьох експертів, незважаючи на те, що вони явно суперечили зібраним доказам.

У межах встановленого законом строку, 29 січня 2010 року, заявник подав додатковий обвинувальний акт проти А. М. (див. пункт 32). Що стосується судової стадії провадження, Суд зазначає, що суд першої інстанції був повністю бездіяльним

протягом п'ятнадцяти місяців до того, як було призначено перше слухання на 21 грудня 2011 року (див. пункт 36). Це було помічено судом, який розглядав скаргу заявника відповідно до Закону 2004 року, і заявнику було присуджено мінімальну законну компенсацію (див. пункт 46). Крім того, суд першої інстанції наказав підготувати один експертний висновок Інституту судових досліджень у місті Кракові; експертам знадобилося майже шість місяців, щоб підготувати свій висновок, і протягом цього часу справа знову залишалася нерозглянутою (див. пункти 37 і 54).

6 березня 2015 року районний суд округу Прага-Полудне міста Варшави ухвалив вирок, визнавши А. М. винним у поставленні заявника в безпосередню небезпеку, передбачену частинами 2 і 3 статті 160 Кримінального кодексу. Однак цей вирок було скасовано після оскарження 22 лютого 2016 року з єдиної причини, що строк давності вчинення злочину минув приблизно два місяці тому (див. пункти 38 і 41).

Суд визнав складність справи щодо стверджуваної медичної помилки; незважаючи на це, через десять років після нещасного випадку, внаслідок якого у заявника розвинулась тетраплігія, та приблизно через шість років після того, як заявник подав додатковий обвинувальний акт, провадження довелося припинити, оскільки щодо обвинувачення проти А. М. сплив строк давності. Як наслідок, заявник та його родина, які брали активну участь у провадженні, подаючи апеляції на численні рішення прокурора про припинення розслідування та підтримуючи обвинувачення, отримали скасування засудження А. М. першою інстанцією лише тому, що розгляд справи тривав занадто довго.

Суд також зазначив, що цивільне провадження щодо компенсації триває майже тринадцять років у суді першої інстанції та що жодного рішення не було винесено (див. пункти 55 і 56). Дисциплінарне провадження проти лікаря також було припинено на підставі висновку того ж регіонального консультанта з невідкладної медичної допомоги, який підготував висновок у кримінальному розслідуванні (див. пункти 15-19).

Викладених вище міркувань достатньо, щоб дозволити Суду дійти висновку, що відповідні механізми національної правової системи, взяті в цілому, не забезпечили на практиці ефективної та швидкої реакції з боку органів влади відповідно до зобов'язань держави за статтею 2 Конвенції. Таким чином, ЄСПЛ вирішив, що мало місце порушення статті 2 Конвенції у її процесуальному аспекті.

Висновок

Відсутність порушення статті 2 Конвенції (право на життя) у матеріальному аспекті.
Порушення статті 2 Конвенції у процесуальному аспекті.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 16 лютого 2023 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 3 КОНВЕНЦІЇ (ЗАБОРОНА КАТУВАННЯ)

B v. russia (№ 36328/20)

Обставини справи

У 2019 році, у віці 12 років, заявниця В., яка після смерті матері жила з опікуном, розповіла, що піддавалася сексуальному насильству у віці 7-10 років. Справа стосувалася її участі в подальшому розслідуванні та судовому розгляді кримінального провадження щодо імовірних кривдників. Заявниця скаржилася на те, що її неодноразові опитування (interview) та безпосередній контакт з імовірними кривдниками під час провадження завдали їй серйозного стресу та душевних труднощів, що призвело до серйозних психологічних розладів та повторної травматизації.

Коли в червні 2018 року померла мати заявниці, В. за заявою батька помістили до дитячого будинку. Пізніше їй було призначено опікуна, і вона почала проживати разом з його родиною. Під час спілкування з психологами Центру допомоги дітям, позбавленим батьківського піклування (державна установа) в лютому 2019 року вона розповіла, що будучи молодшою, зазнала сексуального насильства з боку кількох чоловіків.

Згодом проти чотирьох підозрюваних були порушені окремі кримінальні провадження за фактами сексуального насильства, що мало місце в 2014-2015 роках і в 2017 році. У період з лютого 2019 року по вересень 2020 року слідчі неодноразово опитували В. у присутності її опікуна, психологів / вихователів, а з квітня 2019 року і далі – у присутності адвоката. Протягом року і семи місяців різні слідчі (трое чоловіків і одна жінка) опитували заявницю 12 разів, змушуючи її детально повторювати історію про те, що з нею трапилося для кожного із чотирьох кримінальних проваджень, і брати участь у подальших опитуваннях, зокрема зосереджених на імовірному насильстві з боку одного з чоловіків. Деякі докази були включені до декількох справ.

Всі опитування проводилися у звичайних кабінетах. Виїзні перевірки її показань відбувалися у двох квартирах, де, за її словами, відбулося насильство. Під час однієї з таких перевірок власник квартири, який також був братом одного з підозрюваних, був присутній, тож після цього В. відмовилася туди повертатися. Для реконструкції решти подій В. дозволили використовувати фотографії.

В. також була змушена брати участь в двох процедурах впізнання, в ході якої чоловіки були представлені через одностороннє дзеркало, аби В. вони бачити не могли. Втім одного разу один із підозрюваних помилково опинився в одній кімнаті з В., що завдало їй серйозних страждань. Двох інших кривдників вона впізнала за фотографіями.

У двох інших ситуаціях В. була змушена детально розповісти про сексуальне насильство перед кожним із двох підозрюваних, відповідати на питання, а коли вони заперечували будь-які протиправні дії заявляти, чи наполягає вона на своїх твердженнях. Це призвело до її зриву.

В ході розслідування психологічний і фізичний стан В. погіршувався. В результаті її адвокат просив звільнити заявницю від участі в деяких слідчих діях.

Під час судового розгляду кримінального провадження щодо одного з обвинувачених, суд відмовив у зачитуванні показань В., вважаючи, що ніщо не перешкоджало її участі та особистому опитуванню. Суд відхилив висновок судово-медичної експертизи щодо стану психічного здоров'я В. (тривала депресивна реакція, що розвинулася внаслідок кількох психотравмуючих факторів, включаючи її участь у кримінальному провадженні, якої необхідно уникати) та результати огляду В. психологами (які вказували на її емоційний розлад і виснаження, та рекомендували позбавити її від психологічно травмуючих ситуацій) з формальних підстав, оскільки висновок було замовлено в якості доказу в одній із інших справ, а психологи не мали статусу експертів та спеціалістів. Суд, посилаючись на відсутність медичних доказів, піддав В. двогодинному допиту прокурором, адвокатом обвинуваченого та головуючим суддею, при цьому відмовляючи у задоволенні клопотання про перерву або відкладення судового розгляду.

Під час судових розглядів щодо трьох інших обвинувачених, на прохання адвоката В. були зачитані її показання, надані під час попереднього слідства.

Впродовж провадження стан В. погіршувався (про що свідчать висновки судової психологічної та психіатричної експертиз, й психологів Центру допомоги дітям, позбавленим батьківського піклування та інших організацій, підготовані у 2019-2020 роках), у неї було діагностовано посттравматичний стресовий розлад, астенія, тривога та депресія, аж до ризику самогубства та самоушкодження. В грудні 2021 року, коли провадження ще тривало, вона мала перебувати під наглядом психіатра та потребувала тривалого лікування.

Трьох обвинувачених було засуджено, двох з яких до покарання у вигляді 12 та 9 років позбавлення волі. Апеляційне провадження в двох справах та судовий розгляд щодо одного обвинуваченого все ще тривають.

Посилаючись на статті 3 Конвенції (заборона нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження) і 13 (право на ефективний засіб правового захисту), заявниця В. скаржилася, що під час кримінального провадження вона зазнала вторинної віктимізації. Зокрема вона стверджувала, що її особливу вразливість як дитини, яка стала жертвою сексуального насильства, не було достатньо враховано, що завдало їй серйозних додаткових травм та страждань.

Оцінка Суду

ЄСПЛ встановив, що він має юрисдикцію для розгляду справи, оскільки факти, що призвели до стверджуваних порушень Конвенції, мали місце до 16 вересня 2022 року.

Зважаючи на гостру вразливість заявниці та особливо серйозний характер її імовірної вторинної віктимізації, ЄСПЛ розглянув справу відповідно до статті 3 Конвенції, ураховуючи відповідне міжнародне право і, зокрема, «Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства», також відому як *Ланцаротська Конвенція*.

ЄСПЛ зазначив, що для того, аби звести до мінімуму кількість опитувань неповнолітніх і таким чином уникнути подальших травм, одна з рекомендацій цієї Конвенції полягає в тому, аби відеозаписи приймалися в якості доказів. ЄСПЛ зауважив, що лише перше опитування В. було записано на відео, і запис того ж дня було втрачено. Нічого не свідчило про запровадження належних процедур для його збереження. Після втрати відео не було застосовано жодних інших способів запобігти тому, аби В. продовжувала розповідати свою версію подій і знову переживати травму.

ЄСПЛ відзначив, що факт наявності чотирьох окремих проваджень не перешкоджав використанню одних і тих самих релевантних доказів у різних провадженнях. Як відбулося в цій справі, заявниці доводилося повторювати свої твердження про всі епізоди імовірного жорстокого поводження принаймні не менше трьох разів. Крім того проводилися додаткові опитування, під час яких вона знову мала описати насильство судово-медичному експерту. ЄСПЛ встановив, що необхідність цих додаткових опитувань чітко продемонстрована не була.

ЄСПЛ зауважив, що В. не лише опитували декілька разів, але й такі опитування проводилися чотирма різними слідчими, троє з яких були чоловіками. На противагу цьому Ланцаротська Конвенція рекомендує, аби усі опитування дітей, за можливості, проводилися однією особою. Такого положення російське національне законодавство не містило, але нічого не вказує на те, що на практиці було неможливо доручити одній жінці-слідчому проводити всі опитування. Крім того, 12 опитувань проводилися у звичайних офісах, а не в приміщеннях, призначених або пристосованих для опитувань дітей, і не було жодних доказів того, що залучені до провадження слідчі пройшли навчання для опитування дітей, тоді як стаття 36 Ланцаротської Конвенції рекомендує, аби навчання з прав дітей, які стали жертвами сексуального насильства, було доступне для всіх осіб, залучених до провадження, зокрема суддів, прокурорів та адвокатів.

Окрім численних опитувань В. була змушена повторювати свої показання в місцях, де, ймовірно, вона зазнала насильства. В одному з таких випадків був присутній брат одного з винуватців. Оскільки такі перевірки могли бути проведені

іншими способами, наприклад, за допомогою фотографій, органи влади не змогли продемонструвати необхідності їх здійснення за місцем імовірного вчинення злочину.

Особливе занепокоєння ЄСПЛ викликав контакт В. з підозрюваними. Хоча під час процедури впізнання двох із них, В. перебувала у кімнаті з одностороннім дзеркалом, її інтереси не були достатньо захищені: її страх і стрес могли виникнути через те, що їй не сказали чи не запевнили, що її не побачать. Одного разу внаслідок помилки слідчого до кімнати, де вона перебувала, увійшов винуватець. Зіткнення з імовірними кривдниками було для неї особливо важким досвідом, ще більше посиленим тим фактом, що вона була піддана інтенсивному опитуванню двома адвокатами, які здійснювали представництво інтересів одного з них. Жодних альтернатив, які дозволили б стороні захисту поставити їй запитання у менш тривожний спосіб, не було запропоновано. У В. спостерігалися ознаки психологічної травми, характерної для дітей-жертв сексуального насильства, переживання сорому, сильного емоційного стресу, тривоги та страху. Зрештою це призвело до лікування заявниці від нервового зриву.

ЄСПЛ підкреслив, що Центр допомоги дітям, позбавленим батьківського піклування, перед початком слідчих дій безуспішно просив посилити контроль для захисту прав 12-річної дитини. Психолог конкретно вказував, що для того, щоб запобігти будь-якій подальшій травматизації, яка може ускладнити її одужання та погіршити її психічний стан, В. не варто змушувати зустрічатися з імовірними кривдниками. Проте всього через два місяці слідчий провів очну ставку В. з двома обвинуваченими.

Крім того, у червні 2019 року висновком судово-медичних експертів слідчий відділ був поінформований про емоційні та психічні розлади В., її фізичне виснаження та депресію, а також про рекомендації психологів стосовно уникнення психічно травмуючих ситуацій та негативних емоцій. Незважаючи на це, слідчі ще сім разів опитували В. у вересні та жовтні 2019 року, а також у лютому, травні та вересні 2020 року. Деякі зі слідчих намагалися звільнити заявницю від участі у деяких слідчих діях, але ці рішення різними залученими слідчими не узгоджувалися, й не всі їх виконували.

Особливо вражаючими були тривалі опитування слідчими В. та її допит під час першого судового засідання 10 червня 2020 року. ЄСПЛ вважав, що обов'язком національного суду було забезпечення належного захисту особистої недоторканності В. під час судового розгляду та збалансування її права з правами сторони захисту. Суддя не навів жодних причин для свого рішення допитати її та не урахував її особливу вразливість як дитини, яка стала жертвою сексуального насильства, тривожний стан її психологічного здоров'я, рекомендацію експертів щодо її участі в засіданні, або навіть прохання психолога та опікуна припинити її допит, оскільки вона зазнає подальшої травматизації. В. була піддана широкому та детальному допиту й була змушена слухати свої показання, надані під час попереднього слідства,

перш ніж бути підданою допиту через імовірні невідповідності. Після цього її ще тричі викликали до суду для продовження допиту. ЄСПЛ вважав, що це є несумісним із делікатним підходом, який вимагається з боку органів влади для здійснення кримінального провадження щодо сексуального насильства над неповнолітньою (ім).

ЄСПЛ дійшов висновку, що російська влада продемонструвала повну зневагу до страждань В. Вона була досить вразливою через свій молодий вік, трагічну сімейну ситуацію, поміщення до дитячого будинку та ймовірне сексуальне насильство. Органи влади не змогли захистити її особисту недоторканність під час кримінального провадження, що призвело до її вторинної віктимізації. Відповідно, мало місце порушення статті 3 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 3 Конвенції (заборона катування).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 7 лютого 2023 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 6 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД)

STOENESCU v. Romania (№ 14166/19)

Обставини справи

Ця справа стосується скарги на зобов'язання сплатити судові витрати за розгляд спору, незважаючи на відхилення позову через мирне досудове врегулювання спору. Зокрема, заявник скаржився на те, що провадження щодо його вимог із відшкодування та/або звільнення від подальшої сплати судового збору (коли основне провадження вже було припинено на підставі угоди сторін) було несправедливим і мало непропорційний вплив на його майнові права, оскільки він був зобов'язаний повністю сплатити судовий збір, навіть незважаючи на те, що його позов було відхилено як безпідставний на першому ж слуханні. Він скаржився на порушення його прав за пунктом 1 статті 6 Конвенції, а також статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

9 квітня 2012 року заявник та М. С. розлучилися після кількох років шлюбу, протягом якого вони стали спільними власниками, серед іншого, двох об'єктів нерухомості, розташованих у місті Бухаресті.

8 вересня 2017 року заявник подав позов до Бухарестського районного суду, вимагаючи поділу нерухомого майна, яким він володів разом зі своєю колишньою дружиною.

12 вересня 2017 року суд повідомив заявника про його зобов'язання сплатити гербовий збір (держмити) у розмірі 42 419,2 леїв (приблизно 9 220 євро), що становило 5 % вартості майна, яке підлягає розподілу, як того вимагає стаття 5 надзвичайного розпорядження Уряду № 80/2013 про сплату гербового збору (EGO № 80/2013).

19 вересня 2017 року заявник подав прохання дозволити йому сплатити державний збір двадцятьма місячними частинами. Його запит було задоволено 2 жовтня 2017 року, суд дійшов висновку, що з огляду на рівень його місячного доходу він не міг претендувати на звільнення або зменшення суми гербового збору, але мав право на дозвіл сплати частинами.

10 жовтня 2017 року заявник та М. С. підписали перед нотаріусом угоду про добровільний поділ їх спільного майна, а саме двох нерухомих об'єктів, розташованих у місті Бухаресті. Нотаріальні збори, сплачені сторонами, становили 565,25 леїв (включаючи ПДВ – приблизно 120 євро), тоді як податки, пов'язані з реєстрацією двох об'єктів власності в Земельній книзі як належних, відповідно, заявнику та М.С., становили 677 леїв (приблизно 150 євро).

18 січня 2018 року, на першому та єдиному засіданні у справі, районний суд узяв до уваги клопотання сторін про те, щоб їхня добровільна угода про розподіл

майна була взята до уваги. Отже, він відхилив позов заявника як такий, що позбавлений будь-якої мети.

Щодо відшкодування судового збору

16 квітня 2018 року заявник подав окрему вимогу про відшкодування вже сплаченого судового збору та скасування решти платежів. Він посилався на положення статті 45 § 1 (с) EGO № 80/2013.

Заявник стверджував, що, передбачаючи можливість відшкодування гербового збору заявникам за певних обставин, держава мала на меті запобігти заподіяння таким заявникам матеріальної шкоди, коли їхні судові дії стали позбавленими будь-якої мети. Крім того, він зазначив, що його позов було відхилено як безпідставний через законодавчі положення, які перешкоджали позивачу подавати позови про поділ майна до суду після того, як ці позови було врегульовано в позасудовому провадженні. Він надав одне рішення, винесене іншим окружним судом, у якому були задоволені подібні позови щодо відшкодування судового збору.

23 квітня 2018 року Бухарестський районний суд третього округу відхилив вимогу заявника про відшкодування. Наголошуючи на тому факті, що справу заявника було відхилено як безпідставну (зважаючи на те, що сторони домовилися поділити їхнє спільне майно), суд дійшов висновку, що судовий результат був визначений волею сторін, а не результатом будь-якого законодавчого втручання (тобто правових положень); отже, стаття, на яку посилався заявник, не була застосовною до цієї справи.

9 травня 2018 року заявник подав апеляцію. Він стверджував, що, незважаючи на те, що учасник судового процесу зобов'язаний внести свій внесок (шляхом сплати гербового збору) у витрати, понесені державою під час здійснення правосуддя, держава зобов'язана відшкодувати цей гербовий збір, якщо відповідна послуга більше не надається.

Заявник стверджував, що суд помилково витлумачив закон, оскільки значення «внаслідок певних правових положень» не може обмежуватися законодавчим втручанням. У зв'язку із цим він зазначив, що положення статті 45 § 1 (с) EGO № 80/2013 були застосовні до його справи, оскільки його позов було відхилено як позбавлений мети унаслідок положення законодавства, які зобов'язували суддю взяти до уваги добровільну угоду, досягнуту сторонами, оскільки після того, як питання про розподіл майна було вирішено в позасудовому провадженні, закон не дозволяв суду приймати рішення з того самого питання в позовному провадженні. Дійсно, медіація в цивільних справах або її безспірне врегулювання були можливостями, наданими згідно із законом позивачам, яких заохочували скористатися ними, аби полегшити тягар судів.

Також заявник стверджував, що у нотаріуса він сплатив усі юридичні збори та податки, пов'язані з поділом майна подружжя та реєстрацією цього майна в Земельному кадастрі (див. пункт 9). Отже, він не повинен бути зобов'язаний

знову сплачувати податки державі щодо тієї самої справи, оскільки це означало б подвійне оподаткування.

2 жовтня 2018 року окружний суд міста Бухареста відхилив апеляцію заявника та залишив без змін рішення суду першої інстанції. Суд апеляційної інстанції підтвердив зобов'язання заявника сплатити судові збори в повному обсязі, вважаючи, що згадана ним ситуація, а саме той факт, що справу було припинено до першого слухання, оскільки сторони домовилися у позасудовому порядку, не відноситься до числа видів ситуацій, визначених законом як підстави для відшкодування або скасування судового збору.

Станом на 9 вересня 2021 року, коли заявник подав свої зауваження до ЄСПЛ, він уже сплатив повну суму в розмірі 42 419,2 леїв судового збору за його судовий процес.

Оцінка Суду

ЄСПЛ зазначив, що, на відміну від великого масиву прецедентної практики Суду, яка стосується питання стверджувано надмірних судових зборів, ця справа стосувалася не питання доступу заявника до суду, а радше імовірно різного тлумачення національним судом закону про відшкодування судового збору. У зв'язку із цим Суд повторив, що вирішення питання про судові витрати може мати наслідки для справедливості провадження в цілому (див. *Stankiewicz v. Poland*).

Суд нагадав, що вимога сплачувати збори цивільним судам у зв'язку з позовами, які вони мають розглянути, сама по собі не є несумісною з пунктом 1 статті 6 Конвенції (див. *Kreuz v. Poland*, № 28249/95, § 60, ЄСПЛ 2001-VI). Більше того, немає нічого незвичайного в системі, у якій судові збори за грошові вимоги залежать від суми спору, що входить до межі розсуду держави щодо регулювання та встановлення своєї системи судового збору, як вона вважає за потрібне. Проте система має бути достатньо гнучкою, щоб дозволити стороні скористатися повним або частковим звільненням від сплати судового збору або зменшенням розміру судового збору (див. рішення у справі *Nalbant and Others v. Turkey*, № 59914/16, § 40, 3 травня 2022 року).

Зазначаючи, що заявник просив і скористався можливістю сплати судового збору частинами, система загалом здатна передбачати зменшення або звільнення від сплати з огляду на доходи позивача. ЄСПЛ наголосив, що в цій справі мова йшла не про саму сплату судового збору, а про умови, за яких уже сплачені або такі, що ще мають бути сплачені, збори підлягають відшкодуванню.

У зв'язку із цим відповідне національне законодавство є чітким, передбачаючи дуже небагато ситуацій, коли таке відшкодування може бути дозволено. Можливі сценарії включають випадки, коли (повна) сума не була сплачена, коли позивач відкликав свій позов до того, як іншу сторону було повідомлено про це, і у випадку,

якщо відповідний позов втратив будь-яку мету в результаті правового положення. Проте заявник стверджував, що відносно останньої ситуації (яка передбачена пунктом 1 (с) статті 45 EGO № 80/2013) національні суди дотримуються різних і суперечливих точок зору.

ЄСПЛ нагадав, що порівняння різних рішень національних судів, навіть якщо вони винесені в явно схожих справах, не є його функцією, за винятком випадків відмови у правосудді чи очевидного свавілля, оскільки незалежність цих судів необхідно поважати (див. *Ādamsons v. Latvia*, № 3669/03, § 118, 24 червня 2008 року). Водночас піддавання двох суперечок різному трактуванню не може вважатися таким, що породжує суперечливу прецедентну практику, якщо це виправдано різницею у фактичних ситуаціях, про які йдеться (див. *Hayati Çelebi and Others v. Turkey*, № 582/05, § 52, 9 лютого 2016 року).

Крім того, Суд визнав, що можливість суперечливих судових рішень є невід'ємною рисою будь-якої судової системи, яка базується на мережі судів першої та апеляційної інстанцій, що мають повноваження в межах своєї територіальної юрисдикції. Такі розбіжності також можуть виникати в межах одного суду. Це саме по собі не може вважатися таким, що суперечить Конвенції. Тим не менш, критерії, якими керується Суд при оцінці умов, за яких суперечливі рішення різних національних судів, винесених в останній інстанції, можуть порушувати вимогу справедливого судового розгляду, закріплену в статті 6 § 1 Конвенції, полягають у встановленні того, чи «глибокі та давні розбіжності» існують у прецедентній практиці національних судів, чи передбачає внутрішнє законодавство механізм, здатний подолати ці невідповідності, чи застосовувався цей механізм і, якщо доцільно, з яким ефектом (див. *Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey* ([GC], № 13279/05, §§ 49-58 та 61, 20 жовтня 2011 року).

Повертаючись до цієї справи, ЄСПЛ на підставі відповідної національної прецедентної практики, на яку посилалися сторони, зазначив, що за дуже незначними винятками переважна частина прикладів і коментарів сходяться у незастосовності статті 45 § 1 (с) EGO № 80/2013 до обставин справи заявника. Крім того, навіть у кількох прикладах, які свідчать про те, що в деяких ситуаціях суди вирішували застосувати зазначену статтю та відшкодувати судові збори відповідним позивачам, вивчення відповідної фактичної інформації показує, що вони охоплюють відносно короткий період і, що важливіше, що вони стосуються контексту, істотно відмінного від того, який стосується ситуації заявника (анулювання контракту, провадження у справі про банкрутство, ліквідація майна або визнання боргу). Єдиним винятком є рішення Бухарестського окружного суду четвертого округу від 12 липня 2017 року, у якому за умов, дуже схожих на ті, що в цій справі, суд погодився повернути податок на підставі статті 45 § 1 (с), яка, однак, розглядалася у поєднанні зі статтею 320 Цивільного кодексу.

Крім того, більшість точок зору національних судів, на які посилався Уряд, збігаються щодо незастосовності статті 45 § 1 (с) EGO 80/2013. Лише деякі суди, здається, схильні виходити за межі букви закону та застосовувати «за аналогією» 50 % відшкодування, що стосується медіації або відкликання позову, до ситуації, коли врегулювання досягнуто в нотаріуса.

З урахуванням обставин цієї справи та на основі наданих сторонами релевантних прикладів, ЄСПЛ, відповідно, не може зробити висновок про наявність глибоких та тривалих розбіжностей у відповідній судовій практиці національних судів.

Крім того, незважаючи на несприятливий результат провадження, на яке скаржився заявник (у якому він, представлений обраним ним адвокатом, мав змогу надати докази та вільно сформулювати свої аргументи, і в якому всі аргументи були належним чином розглянуті судами) був для нього несприятливим, він повністю відповідав давній вимозі про те, що заявник повинен внести розумну суму для відшкодування витрат, пов'язаних із вчиненням позову (див. *Harrison McKee v. Hungary*). У будь-якому разі зазначений результат не можна вважати довільним або явно необґрунтованим.

Отже, ЄСПЛ не вбачив порушення статті 6 Конвенції в цій справі.

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції

ЄСПЛ, беручи до уваги свій висновок щодо пункту 1 статті 6 Конвенції, висловив, що немає необхідності перевіряти, чи було в цій справі порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (див., *mutatis mutandis*, *Stankiewicz v. Poland*).

Висновок

Відсутність порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 28 лютого 2023 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Заявниця, Angela Catană, є суддею та проживає в місті Кишиневі.

У 2011 році проти пані Catană було відкрито два дисциплінарні провадження, в результаті яких Дисциплінарна рада Національної комісії щодо судової системи (CSM) оголосила їй дві суворі догани. У першому провадженні Дисциплінарна рада встановила, що пані Catană неправомірно застосувала положення про амністію до особи, засудженої за зґвалтування, вчиненого за обставин, що обтяжують покарання. У другому провадженні рада постановила, що заявниця перевищила свої повноваження як суддя, скасувавши накази прокурора про порушення кримінальних справ, оскільки такі накази не підлягали оскарженню в суді. Згодом CSM залишила обидва рішення без змін та відмовила у задоволенні апеляційних заяв, поданих пані Catană.

У 2012 році заявниця подала дві заяви до Верховного суду, в яких просила скасувати накладені на неї дисциплінарні стягнення. У червні та грудні того ж року суд відмовив у задоволенні заяв відповідно до Закону про CSM (Закон № 947-XIII). Відповідно до цього Закону, який набув чинності в серпні 2012 року, рішення CSM могли бути оскаржені безпосередньо до Верховного суду, але «лише в тій частині, яка стосується процедури прийняття рішення». У цій справі Верховний суд дійшов висновку, що така процедура в оскаржуваних рішеннях CSM була дотримана, та встановив, що він не має юрисдикції розглядати питання, порушені заявницею у двох заявах, поданих нею. Він постановив, що законодавець обмежив застосовність статті 6 Конвенції у спорах за участю суддів і що таке положення не може бути застосованим у цій справі. Тому він визнав заяви, подані заявницею, необґрунтованими.

Посилаючись на статтю 6 Конвенції (право на справедливий суд), заявниця стверджувала, що Дисциплінарна рада та CSM не змогли розглянути її справу незалежно та неупереджено і що перегляд Верховним судом відповідних рішень був неналежним. Щодо CSM, то заявниця скаржилась, зокрема, на присутність трьох членів *ex officio*: Міністр юстиції, Генеральний прокурор та Голова Верховного суду, а також на присутність професорів права, які, на її думку, були обрані парламентом з огляду на політичні міркування. Вона також розкритикувала роль Генерального прокурора у двох дисциплінарних провадженнях, відкритих проти неї.

Оцінка Суду

У випадках, де пункт 1 статті 6 Конвенції був застосовним до дисциплінарних проваджень, Конвенція вимагала, як мінімум, наявності однієї з наступних систем. Або професійні дисциплінарні органи самі повинні відповідати вимогам статті 6 Конвенції, або, у випадку, якщо вони не відповідають таким вимогам, провадження

в таких органах мають підлягати подальшому перегляду судовим органом, який має повну юрисдикцію та забезпечує дотримання гарантій статті 6 Конвенції.

У цій справі Верховний суд не мав повноважень досліджувати фактичні обставини, правову кваліфікацію діянь, у вчиненні яких звинувачувалась заявниця, або пропорційність застосованих дисциплінарних стягнень. Тому він не мав повної юрисдикції для цілей статті 6 Конвенції щодо двох дисциплінарних проваджень стосовно заявниці.

Щодо дисциплінарних проваджень стосовно суддів, Суд раніше наголошував на необхідності істотного представництва суддів у відповідному дисциплінарному органі, що є важливим індикатором неупередженості.

Щодо Дисциплінарної ради, Суд зауважив, що Уряд не обґрунтував своє твердження про те, що судді становили більшість серед членів колегій, які ухвалювали рішення в двох провадженнях.

Щодо CSM, Суд зауважив, що в першому дисциплінарному провадженні цей орган ухвалив рішення перед внесенням змін до законодавства від 31 серпня 2012 року і що до складу цього органу входили: троє членів *ex officio*, зазначені вище, п'ятеро суддів, обраних іншими суддями, та четверо професорів права. Рішення CSM в другому провадженні було ухвалено після вказаної дати. Крім трьох членів *ex officio*, до складу органу входило шість суддів, обраних іншими суддями, та три професори права.

Щодо статусу Міністра юстиції як члена *ex officio*, Суд зазначив, що Міністр був членом уряду, або іншими словами, виконавчої гілки влади. У зв'язку з цим він підтвердив важливість у своїй судовій практиці принципу поділу влади між виконавчою та судовою гілками. Він вважав, що присутність, навіть лише у пасивній ролі, члена уряду в органі, уповноваженому застосовувати дисциплінарні стягнення до суддів, само собою була дуже проблематичною з точки зору вимог статті 6 Конвенції, і, особливо, з точки зору вимоги, відповідно до якої дисциплінарний орган має бути незалежним.

Суд також вважав, що присутність Генерального прокурора у складі органу, який уповноважений притягувати суддів до дисциплінарної відповідальності, була проблематичною з огляду на вимоги неупередженості та незалежності відповідно до статті 6 Конвенції. Ризик полягав у тому, що судді могли не розглядати справи неупереджено через страх бути притягнутим до дисциплінарної відповідальності, або у тому, що Генеральний прокурор міг не бути неупередженим щодо суддів, з рішеннями яких він чи вона не погоджувались. На думку Суду, той факт, що Генеральний прокурор був членом CSM *ex officio*, був особливо проблематичним, ураховуючи, що обидва дисциплінарні провадження щодо заявниці були ініційовані ним. Хоча Уряд стверджував, що Генеральний прокурор відмовився від участі в обговореннях під час розгляду CSM, як передбачено законом, у матеріалах справи не було нічого, що могло б підтвердити це твердження, оскільки, як з'ясувалось,

не було складено жодного офіційного протоколу обговорень. Крім того, обидва рішення CSM в цій справі були підписані лише Президентом CSM, і не було жодної згадки про те, хто з членів брав участь в розгляді. Тому відсутність прозорості щодо ролі Генерального прокурора в ухваленні рішень CSM була цілком законною підставою для занепокоєння щодо ризику упередженості з його боку.

Щодо присутності професорів права у складі CSM, Суд зазначив, що вони були обрані парламентом шляхом простої більшості депутатів за пропозицією щонайменше 20 депутатів. У цій справі зі змісту національного законодавства не випливало, що кандидати повинні відповідати будь-яким попередньо встановленим критеріям відбору, окрім зайняття посади професора права. Тому, як з'ясувалось, депутати, особливо представники правлячої більшості, мали широкі дискреційні повноваження щодо вибору кандидатів. Крім того, Суд не зміг зробити висновок, ґрунтуючись на доступній йому інформації, що процес відбору кандидатів, за яких мав проголосувати парламент, був чітким і прозорим. Тому процес відбору професорів права не забезпечував дотримання достатніх гарантій незалежності.

З огляду на викладене вище, Суд вважав, що в цій справі вимоги незалежності та неупередженості не були дотримані стосовно складу CSM, який ухвалив рішення у справі заявниці. Тому було констатовано порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з недотриманням вимог щодо незалежного та неупередженого суду у двох дисциплінарних провадженнях щодо заявниці.

Проте Суд зазначив, що після нещодавніх змін до Конституції склад CSM було змінено, а саме до CSM більше не входило троє членів *ex officio*, включаючи Міністра юстиції та Генерального прокурора. Крім того, було визначено, що члени CSM, які не є суддями, мали обиратись з огляду на заслуги кваліфікованою більшістю голосів парламенту з дотриманням прозорості процедури.

Висновки

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 21 лютого 2023 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 8 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО І СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ)

MAZUR v. The Republic of Moldova (№ 26476/14)

Обставини справи

У цій справі заявники скаржилися за статтею 8 Конвенції щодо збору та використання роботодавцем першого заявника даних про використання заявниками їхніх телефонів у спосіб або ступінь, що перевищує звичайний, передбачуваний.

Перший заявник працював прокурором Генеральної прокуратури (ГП). Він уклав договір з оператором мобільного зв'язку та отримав серію телефонних номерів, які ГП передала своїм співробітникам. За словами заявників, багато колег першого заявника отримали два або більше таких телефонних номерів, якими користувалися члени їхніх родин. Перший заявник отримав два таких номери та дозволив своїй дружині використовувати один із них. Він сплатив усі витрати на передплату. Дзвінки між двома номерами були безкоштовними.

У 2011 році ГП звільнила першого заявника, але пізніше суди його поновили на роботі. Через кілька місяців після його відновлення на посаді було здійснено широку оцінку різних аспектів роботи першого заявника за січень 2012 року, в результаті яких було виявлено різні порушення чинних нормативних актів (незадовільні результати роботи, несанкціоноване використання інтернету). Одне з порушень полягало в тому, що він щодня багато хвилин розмовляв зі своєю дружиною по телефону в робочий час, що підтверджували дані, отримані від оператора мобільного зв'язку про кількість, адресатів, час та тривалість таких телефонних дзвінків. У результаті перший заявник був знову звільнений.

Оцінка Суду

Стаття 8 Конвенції

Заявники скаржилися за статтею 8 Конвенції на отримання та використання органами влади даних щодо телефонних дзвінків, які вони здійснювали між собою.

ЄСПЛ зазначив, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції або неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути оголошена прийнятною.

Загальні принципи збору та використання персональних даних, зокрема в контексті доступу та запису інформації про потік комунікацій («вимірювання», або запис інформації про кількість, тривалість, час і адресатів телефонних дзвінків, на відміну від перехоплення фактичного вмісту повідомлень), було узагальнено у справах *Malone v. the United Kingdom* (2 серпня 1984 року, § 84, серія А № 82) і *Breyer v. Germany* (№ 50001/12, § 75, 30 січня 2020 року; див. також *Benedik v. Slovenia*,

№ 62357/14, §§ 103-104, 24 квітня 2018 року). Відповідні принципи оцінки пропорційності втручання в контексті доступу роботодавця до інформації стосовно приватних повідомлень працівника отримали подальший розвиток у справі *Bărbulescu v. Romania* ([GC] № 61496/08, §§ 113-122, 5, вересень 2017 року).

ЄСПЛ визнав, що отримавши дані використання заявниками своїх мобільних телефонів, ГП втрутилася в їхні права за статтею 8 Конвенції. Він також вважає, що втручання було «відповідно до закону» (а саме статті 73 Закону про електронні комунікації (№ 241-XVI)), і переслідувало законну мету захисту прав роботодавця першого заявника. Щодо необхідності втручання та відповідно до принципів, викладених у справі *Bărbulescu* (цитована вище, § 121) очевидно, що заявники не були заздалегідь повідомлені про можливість моніторингу та використання потоку їхніх комунікацій, які можуть відстежуватись та використовуватись ГП. Твердження Уряду про те, що перший заявник був поінформований про це усно, не підтверджується жодними доказами. Крім того, для першого заявника моніторинг мав серйозні наслідки – його було звільнено, частково за результатами моніторингу.

ЄСПЛ зазначив, що зі статті 73(3) Закону про електронні комунікації (№ 241-XVI) також випливає, що оператор мобільного зв'язку не повинен був включати до своїх детальних рахунків інформацію для своїх клієнтів про безкоштовні телефонні дзвінки останніх. Телефонні розмови між двома заявниками були безкоштовними. Таким чином, ГП не просто перевіряла інформацію, яку регулярно надає оператор мобільного зв'язку про телефонні дзвінки першого заявника, а спеціально попросила та отримала детальну інформацію, яка зазвичай не була б доступною. Національні суди не з'ясували, враховуючи контекст спроби звільнити першого заявника за кілька місяців до моніторингу, а також надзвичайні заходи, вжиті для отримання інформації про його телефонні дзвінки та її використання для його повторного звільнення, чи були причини для такого моніторингу і чи не виходив він за межі бажання роботодавця підтримувати оптимальну ефективність роботи свого персоналу, будучи фактично репресивним за своєю суттю, конкретно спрямованим на першого заявника, аби забезпечити його повторне звільнення (порівняйте справу *Bărbulescu*, згадану вище, § 121). Тому збирання та використання персональних даних заявників не було «необхідним у демократичному суспільстві».

Відповідно, мало місце порушення статті 8 Конвенції.

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції

Крім того, заявники також подали скаргу за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції щодо припинення користування їхніми телефонами після звільнення першого заявника. ЄСПЛ розглянув цю частину заяви та вважає, що у світлі всіх наявних у нього матеріалів і тією мірою, в якій оскаржувані питання охоплюються його компетенцією, ця скарга не містить жодних ознак порушення прав і свобод,

закріплених у Конвенції чи протоколах до неї. Отже, ця частина заяви була відхилена відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення у цій справі ухвалене Комітетом 14 лютого 2023 року і є остаточним.

СТАТТЯ 10 КОНВЕНЦІЇ (СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ)

C8 (CANAL 8) v. France (№ 58951/18 та 1308/19)

Обставини справи

Ця справа стосувалась скарги заявника – телевізійної компанії на накладені на неї санкції за неодноразову демонстрацію провокативних сюжетів, що за її твердженням порушувало її право, захищене статтею 10 Конвенції.

Заявник C8 (Канал 8) є телевізійною компанією, зареєстрованою відповідно до французького законодавства, яка розташована в Іссі-ле-Муліно.

«*Touche pas à mon poste*» (укр. «Не чіпай мій телевізор») – розважальне телевізійне шоу, присвячене висвітленню актуальних подій у світі телебачення та медіа. В цьому шоу, ведучим якого є С. Н., бере участь група постійних експертів. Шоу складається з обговорень останніх телевізійних новин, які чергуються з іграми та комедійними сегментами. Це шоу неодноразово викликало суперечки та було предметом багатьох скарг, поданих глядачами до Національного телерадіомовного органу Франції (фр. *Conseil supérieur de l'audiovisuel*, далі – CSA).

7 грудня 2016 року о 20:45, в рамках трансляції повторюваного сегменту, спрямованого на те, аби показати глядачам, що відбувається «поза ефіром», компанія-заявник випустила в ефір відеоролик, який був записаний під час рекламної паузи, де ведучий С. Н. нібито грав в гру, а одна з експерток шоу із закритими очима поклала свою руку на його штани на рівні геніталій, без видимого її попередження про це або надання ним згоди.

Відеоролик став причиною подання більше ніж 1350 скарг до CSA, який також отримав запит від кількох груп щодо захисту прав жінок, в якому йшлося про необхідність відправлення листа-попередження (фр. *mise en demeure*).

Рішенням від 7 червня 2017 року CSA наклав санкції на компанію-заявника, призупинивши на два тижні все рекламування під час трансляції і на 15 хвилин перед трансляцією та після неї усіх епізодів «*Touche pas à mon poste*», що транслюватимуться наживо чи повторно.

Частково посилаючись на статтю 10 Конвенції, компанія-заявник звернулася до Державної ради (*Conseil d'État*) з проханням скасувати це рішення, яка 18 червня 2018 року відмовила у задоволенні заяви.

В епізоді шоу «*Touche pas à mon poste*» від 18 травня 2017 року С. Н. поспілкувався в прямому етері, що розпочався о 23:45, із сімома абонентами, що відгукнулись на секретне оголошення, опубліковане ним на сайті знайомств. В цьому оголошенні, яке мало назву «Чоловік шукає зв'язки без табу» і містило фотографію торсу, С. Н. удавав, що є бісексуалом. Він вказав адресу та вік (26), і написав: «...шукаю короткострокові або довгострокові стосунки залежно від почуттів»;

бісексуал; я запрошу тебе на обід... і хто знає, можливо, я залишу тебе на десерт... Доступний в... з 10 години вечора. PS Я люблю, коли мене ображають!». За словами Уряду, голоси абонентів, які телефонували в прямому етері, «[були] явно залишені без змін».

Наступного дня після його трансляції цей епізод викликав хвилю реакцій.

23 травня 2017 року CSA опублікував прес-реліз, в якому зазначалось, що він отримав більше 25 000 скарг щодо вказаного сегменту. Рішенням від 26 липня 2017 року CSA наклав на компанію-заявника санкцію у вигляді фінансового штрафу в розмірі 3 000 000 євро.

Частково посилаючись на статтю 10 Конвенції, компанія-заявник звернулась до Вищого адміністративного суду Французької Республіки (*Conseil d'État*) з проханням скасувати це рішення, проте 18 червня 2018 року їй було відмовлено у задоволенні заяви.

Компанія-заявник звернулась до CSA з проханням скасувати штраф, стверджуючи, що він ґрунтувався на помилкових фактах і тому є необґрунтованим. CSA відмовив у задоволенні заяви, мотивуючи свою відмову тим, що ні його рішення, ні рішення *Conseil d'État* від 18 червня 2018 року не містили жодних відомостей стосовно скаргників або потерпілих. 28 вересня 2020 року *Conseil d'État* відмовив у задоволенні скарги компанії-заявника на це рішення.

Оцінка Суду

Компанія-заявник скаржилась щодо порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Суд зазначив, що компанія-заявник не заперечувала, що для цілей пункту 2 статті 10 санкції, про які ідеться, були передбачені законом і переслідували легітимну мету.

Суд почав із зазначення того, що у випадку двох оскаржуваних втручань компанія-заявник користувалась процесуальними гарантіями. Зокрема, процедурі застосування санкцій передував лист-попередження, а рішення розпочати таку процедуру було ухвалено незалежним доповідачем, який був суддею адміністративного суду та призначений заступником голови *Conseil d'État*. Компанія-заявник мала можливість оскаржити санкції до судового органу, наділеному повною юрисдикцією для розгляду всіх аспектів справи, оскільки мала змогу подати заяви до *Conseil d'État* про скасування таких санкцій, обидві з яких були відхилені обґрунтованими рішеннями в рамках проваджень, під час яких вона була належним чином заслухана і справедливість яких вона не оскаржувала.

По-друге, Суд зазначив, що відповідні відеоролики не містили жодної інформації, думок чи ідей у значенні статті 10 Конвенції. Ніщо з того, що було виражено мовою, поведінкою чи зображеннями, які вони містили, жодним чином не було пов'язано

з питанням суспільного інтересу. Вони були частиною виключно розважального телевізійного шоу, єдиною метою якого було залучити якомога ширшу аудиторію з метою отримання комерційної вигоди. Тому Суд дійшов висновку, що держава-відповідач мала широку свободу розсуду щодо вирішення того, чи необхідно було накладати санкції на компанію-заявника через зміст відеозапису з метою захисту прав інших осіб.

По-третє, щодо того факту, що оскаржувані відеоролики мали гумористичний характер і були частиною виключно розважального телевізійного шоу, Суд підтвердив, що, хоча форми вираження поглядів, які використовують гумор, захищені статтею 10 Конвенції, на них поширюються вимоги, викладені в пункті 2 статті 10. Право на гумор не означало, що все було дозволено, і кожен, хто прагнув реалізувати свободу вираження поглядів, також брав на себе і «зобов'язання».

Щодо санкції від 7 червня 2017 року, то Суд не мав підстав відступати від оцінки, проведеної CSA та *Conseil d'État*, яка ґрунтувалась на доцільних та достатніх підставах. З огляду на відеокадри, про які йдеться, він дійшов висновку, що зображення непристойної гри, яку грали ведучий шоу та одна з експерток, а також грубі коментарі, які з'явилися опісля, сприяли підтриманню негативного та стигматизуючого стереотипу щодо жінок.

Щодо санкції від 26 липня 2017 року, то Суд, як і у випадку з трансляцією відеоролику 7 грудня 2016 року, не мав підстав для відступу від оцінки, проведеної CSA та *Conseil d'État*, яка ґрунтувалась на доцільних та достатніх підставах. Розглянувши відеоматеріал, про який йдеться, Суд дійшов висновку, що телефонний розіграш з огляду на свій характер, а також з огляду на ставлення ведучого та зірки шоу, ураховуючи положення, в якому опинились потерпілі через навмисні дії ведучого, сприяв підтриманню негативного та стигматизуючого стереотипу щодо гомосексуалів.

Також було зрозуміло, що телевізійна трансляція висловлювань особи щодо його/її сексуальних вподобань та практик, або щодо анатомії статевої системи, без отримання його/її попередньої згоди та без вжиття заходів задля приховування його/її особи становила втручання в його/її приватне життя. Тому свободу вираження поглядів, на яку посилалась компанія-заявник згідно із статтею 10, необхідно зіставити з правом на повагу до приватного життя, закріпленим у статті 8 Конвенції.

Беручи до уваги широкі межі розсуду, надані державі-відповідачу у цій справі відповідно до статті 10 Конвенції, а також з огляду на той факт, що інтимні подробиці приватного життя потерпілих від розіграшу стали доступними для громадськості, Суд погодився з рішенням, ухваленим CSA та *Conseil d'État*, які, встановивши, що відеоматеріал сприяє підтриманню стереотипів, які стигматизують гомосексуалів, надали перевагу праву потерпілих від телефонного розіграшу на повагу до їхнього приватного життя над свободою вираження поглядів компанії-заявника.

Крім того, Суд зазначив, що рішення CSA про застосування санкцій до компанії-заявника у зв'язку з оскаржуваними трансляціями також ґрунтувалось на урахуванні поведінки компанії, яка, зокрема через «*Touche pas à mon poste*», порушила свої регулятивні зобов'язання у кількох попередніх випадках та знехтувала наступними попередженнями і листами про дотримання законодавства. Крім того, існував факт, на який звернули увагу CSA та Уряд, щодо того, що шоу було настільки популярним серед молодих глядачів, що значна кількість неповнолітніх та молодих осіб були піддані впливу матеріалу, який тривіалізував нанесення шкоди зображенню жінок та гомосексуалів.

Щодо суворості оскаржуваних санкцій, Суд зазначив, що беззаперечним є те, що санкції, накладені на компанію-заявника, були суворими. Суворість санкцій, фінансова природа яких у цій справі відповідала виключно комерційній меті поведінки, на покарання якої вони були спрямовані, також слід було розглянути з урахуванням шкали санкцій, яка передбачена розділом 42-1 Закону «Про свободу комунікації» від 30 вересня 1986 року. Відповідно до змісту цих положень CSA міг вжити ще більш суворі заходи шляхом призупинення ліцензії компанії на мовлення або частини її програм строком до 1 місяця, або шляхом скорочення строку дії її ліцензії до 1 року, або шляхом застосування фінансового штрафу разом із призупиненням чи анулюванням її ліцензії.

Отже, оскільки оскаржуваний відеоматеріал не містив жодної інформації, думок чи ідей у значенні статті 10 Конвенції, жодним чином не сприяв дискусії стосовно питань, що є предметом суспільного інтересу, і не лише мав згубний вплив на зображення жінок, а й також стигматизував гомосексуалів та втручання у приватне життя, Суд дійшов висновку, беручи також до уваги вплив відеоматеріалів (особливо на молодших глядачів) та неодноразові порушення правового регулювання компанією-заявником, процесуальні гарантії, якими вона користувалась в межах національного правопорядку, і широкі межі розсуду держави-відповідача, що санкції, застосовані до компанії-заявника 7 червня та 26 липня 2017 року, не порушили її право на свободу вираження поглядів.

Висновок

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 9 лютого 2023 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася розкриття заявником, колишнім працівником приватної компанії «PricewaterhouseCoopers» (далі – «PwC»), конфіденційних документів, захищених професійною таємницею, зокрема 14 податкових декларацій мультинаціональних компаній та двох супровідних листів, отриманих з його місця роботи. Після скарги його роботодавця та за результатами кримінального провадження проти нього апеляційний суд зобов'язав заявника сплатити штраф у розмірі 1000 євро та символічну суму в 1 євро в якості відшкодування моральної шкоди, завданої його роботодавцю.

Посилаючись на статтю 10 Конвенції заявник стверджував, що його кримінальне засудження становило непропорційне втручання в його право на свободу вираження поглядів.

Рішенням Палати від 11 травня 2021 року (п'ятьма голосами до двох) ЄСПЛ не встановив порушення статті 10 Конвенції¹. В червні 2021 року заявник подав клопотання про передачу справи на розгляд Великої Палати ЄСПЛ.

Оцінка Суду

ЄСПЛ знову нагадав, що захист, яким користуються викривачі згідно зі статтею 10 Конвенції, ґрунтується на необхідності урахувати особливості, характерні для трудових відносин: з одного боку, обов'язок прояву лояльності, стриманості та розсудливості, що притаманний відносинам підпорядкування, і, у відповідних ситуаціях, зобов'язання дотримуватися установленого законом обов'язку зберігати таємницю; з іншого боку, становище економічної вразливості по відношенню до особи, державної установи чи підприємства, від яких вони залежать в плані працевлаштування, і ризик зазнати з їхнього боку помсти.

ЄСПЛ також наголосив, що на сьогодні поняттю «викривач» не надано однозначного юридичного визначення. Таким чином питання про те, чи скористалася особою, яка стверджувала, що була викривачем, захистом, наданим статтею 10 Конвенції, вимагає оцінки, яка б ураховувала обставини кожної справи та контексту, у якому вони виникли.

У зв'язку з цим ЄСПЛ вирішив застосувати критерії для перегляду, визначені ним у своєму рішенні у справі *Guja v. Moldova*², аби оцінити, чи може особа, яка розголосила конфіденційну інформацію, отриману нею в межах трудових

¹ З перекладом рішення Палати ЄСПЛ у справі HALET v. Luxembourg (№ 21884/18) від 11 травня 2021 року можна ознайомитися в огляді рішень ЄСПЛ за травень 2021 року за посиланням: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_YESPL_may.pdf.

² *Guja v. Moldova* [GC], no. 14277/04 ECHR 2008

відносин, розраховувати на захист, передбачений статтею 10 Конвенції, і якщо так, то в якій мірі. Зокрема усвідомлюючи події, що відбулися після ухвалення ЄСПЛ рішення у справі *Guja* у 2008 році, з точки зору місця, яке наразі посідають викривачі в демократичних суспільствах, та провідної ролі, яку вони можуть відігравати, ЄСПЛ вважав за доцільне підтвердити та закріпити принципи, визначені його усталеною практикою стосовно захисту викривачів, шляхом уточнення критеріїв для їх застосування у світлі поточного європейського та міжнародного контексту.

Застосовуючи ці принципи до цієї справи Суд зазначив наступне:

(1) Наявність альтернативних каналів розкриття інформації: ЄСПЛ вважав, що у випадках, коли мова йде про поведінку або практику, пов'язану зі звичайною діяльністю роботодавця, яка сама по собі не є незаконною, під ефективною повагою до права на поширення інформації, що становить суспільний інтерес розуміється, що безпосереднє використання зовнішнього каналу інформування, зокрема, коли це необхідно, то й ЗМІ, має вважатися допустимим. Це також було визнано Апеляційним судом в цій справі.

(2) Достовірність оприлюдненої інформації: ЄСПЛ підкреслив, що заявник передав журналісту документи, «точність і достовірність» яких підтвердив Апеляційний суд, і які не були піддані сумніву. Отже цей критерій було дотримано.

(3) Добросовісність заявника: з рішення Апеляційного суду слідувало, що заявник не діяв «з метою отримання прибутку чи для того, аби завдати шкоди своєму роботодавцю». Тому на момент розкриття відповідної інформації критерій добросовісності було дотримано.

(4) Інтерес громадськості до розкритої (розголошеної) інформації: ЄСПЛ зазначив, що спірну інформацію можна було вважати не лише «тривожною або скандальною», як вирішив Апеляційний суд, але й надати нове розуміння, важливості якої не варто зменшувати в контексті обговорення про «уникнення сплати податків, звільнення від сплати податків та ухилення від сплати податків», шляхом надання інформації про суму доходів, задекларованих транснаціональними компаніями, про які йде мова, політичні рішення, прийняті у Люксембурзі щодо корпоративного оподаткування та їхні наслідки з точки зору справедливості і законності оподаткування на європейському рівні та, зокрема, у Франції.

Крім того, вага суспільного інтересу, пов'язаного із оскаржуваним розкриттям, не може оцінюватися незалежно від місця, яке зараз займають глобальні мультинаціональні компанії, як в економічному, так і в соціальному плані. Інформація про практику оподаткування мультинаціональних компаній, до прикладу таких, чий податковий декларації були оприлюднені заявником, безсумнівно, сприяла триваючим обговоренням питання ухилення від сплати податків, прозорості, справедливості та податкового правосуддя, початок якому було покладено першим розкриттям А. Д. Немає жодних сумнівів у тому, що ця інформація становить інтерес для суспільства в самому Люксембурзі, чия податкова політика була предметом

безпосереднього розгляду в Європі чи інших державах, податкові надходження яких могли постраждати через оприлюднення такої практики.

(5) Шкідливі наслідки розкриття: ЄСПЛ вважав, що збитки, яких зазнав роботодавець заявника, не можуть оцінюватися лише щодо можливих фінансових наслідків розкриття, про яке йде мова. Він визнав, що PwC зазнала певної репутаційної шкоди. Однак Суд також відзначив, що як видається, довгострокової шкоди встановлено не було.

Далі ЄСПЛ визнав за необхідне з'ясувати, чи не вплинуло розкриття, про яке йде мова, на інші інтереси. ЄСПЛ підкреслив, що в цій справі йдеться не лише про розкриття заявником інформації, а й про шахрайське видалення носія даних, і що у зв'язку з цим необхідно також урахувати інтерес суспільства в запобіганні та покаранні за крадіжку. ЄСПЛ також зазначив, що заявник був зв'язаний не лише обов'язком прояву лояльності та розсудливості будь-якого працівника по відношенню до свого роботодавця, а і правилом збереження професійної таємниці, яке переважало в конкретній сфері діяльності PwC, і яким він був юридично зв'язаним (*legally bound*) під час здійснення своєї професійної діяльності.

Слід визнати, що, на думку ЄСПЛ, критерії оцінки, використані Апеляційним судом стосовно завданої PwC шкоди, а саме «шкода... іміджу» та «втрата довіри», беззаперечно, мали значення. Однак Апеляційний суд обмежився їх формулюванням в загальних рисах, не надавши жодних пояснень щодо того, чому він зрештою вирішив, що така шкода, характер і обсяг, які, до речі, не були детально визначені, «переважає загальний інтерес» у розкритті інформації, про яку йде мова. ЄСПЛ дійшов висновку, що Апеляційний суд не помістив на іншу чашу терезів всі шкідливі наслідки, які варто було ураховувати.

Що стосується урівноваження, здійсненого національними судами ЄСПЛ вважав, що воно не задовольнило вимоги, визначені ним у цій справі. З одного боку, Апеляційний суд навів надто обмежувальне тлумачення суспільного інтересу розкритої інформації. У той же час, він не розмістив весь обсяг шкідливих наслідків, що виникли в результаті розкриття, про яке йдеться, на іншій стороні терезів, а зосередився виключно на шкоді, завданій роботодавцю.

В результаті ЄСПЛ сам урівноважив залучені інтереси. У зв'язку із цим він повторив, що розкрита заявником інформація, беззаперечно, становила суспільний інтерес. Водночас він не міг залишити поза увагою той факт, що розкриття, про яке йде мова, було здійснено шляхом викрадення інформації й порушення професійної таємниці, якою був зв'язаний заявник. Однак ЄСПЛ відзначив відносну значущість розкритої інформації, враховуючи її характер і ступінь ризику, пов'язаний із її розкриттям. З огляду на свої висновки щодо важливості як на національному, так і на європейському рівнях публічного обговорення практики оподаткування мультинаціональних компаній, суттєвий внесок у яке зробила інформація, розкрита

заявником, ЄСПЛ вважав, що суспільний інтерес у розкритті цієї інформації переважив всі негативні наслідки.

(б) Суворість санкції: ЄСПЛ відзначив, що після звільнення заявника було притягнуто до відповідальності та за результатами кримінального провадження, яке привернуло значну увагу ЗМІ, визнано винним й призначено штраф в розмірі 1000 євро. Ураховуючи характер застосованих покарань та серйозність їх сукупного ефекту, зокрема стримувального впливу на свободу вираження поглядів заявника чи будь-якого іншого викривача, аспект, який, очевидно, жодним чином не ураховувався Апеляційним судом, і особливо беручи до уваги висновок, якого він дійшов після урівноваження залучених інтересів, ЄСПЛ вважав, що кримінальне засудження заявника не може вважатися пропорційним у світлі переслідуваної легітимної мети.

На завершення ЄСПЛ, зваживши різні інтереси, які поставлені на карту, і ураховуючи характер, суворість і стримувальний вплив кримінального засудження заявника, дійшов висновку, що втручання в його право на свободу вираження поглядів, зокрема його свободу поширювати інформацію, не було «необхідним у демократичному суспільстві». З цього випливає, що мало місце порушення статті 10 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Великою Палатою ЄСПЛ 14 лютого 2023 року і є остаточним.

СТАТТЯ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ (ЗАХИСТ ВЛАСНОСТІ)

KATONA AND ZÁVARSKÝ v. Slovakia (№ 43932/19 та 43995/19)

Обставини справи

Справа стосувалася виключення вимог заявників в рамках провадження у справі про банкрутство чи в рамках будь-якого іншого провадження щодо фізичної особи про виплату грошової заборгованості на підставі боргових розписок, що, на їх думку, порушувало вимоги статті 1 Першого протоколу до Конвенції. Щодо усіх вимог, за винятком однієї, національний суд ухвалив рішення, які є остаточними та обов'язковими. Виключення вимог відбулось згідно із законом з урахуванням того факту, що боржника було визнано неплатоспроможним і йому було «списано заборгованість» в рамках справи, в якій заявники не були сторонами, та шляхом ухвалення рішення, яке не оскаржувалось.

Перший заявник László Katona та другий заявник Tomáš Závorský, є громадянами Угорщини та Словаччини відповідно. Вони проживають в містах Будапешт (Угорщина) та Братислава (Словаччина) відповідно.

Справа пов'язана із ситуацією, що виникла після передачі акцій компанії, акціонерами якої є обидва заявники, від пана Katona третій стороні згідно з угодою, відповідно до якої оплата здійснюватиметься частинами. У зв'язку з цим пан Katona отримав боргові розписки, одну з яких він передав пану Závorský. Оплату не було отримано і заявники звернулись з позовом про стягнення основної суми у розмірі 74 000 євро, що, у свою чергу, призвело до ухвалення судових рішень на їхню користь, які є остаточними та підлягають виконанню.

Після визнання третьої сторони банкрутом та прийняття окружним судом рішення про «списання боргів» у справі, в якій заявники не були сторонами, для них стало юридично неможливим пред'явити вимоги до боржника в рамках провадження у справі про банкрутство чи в рамках інших проваджень. Таке рішення ґрунтувалось на змінах, внесених до Кодексу про банкрутство та реструктуризацію, які виключали можливість отримання сатисфакції в суді у разі пред'явлення певних видів вимог, включаючи вимоги, пред'явлені на підставі боргових розписок, виданих до певної дати.

Посилаючись на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності) та на статтю 6 Конвенції (право на справедливий суд) заявники скаржилися, зокрема, на неможливість подати позов до третьої сторони та на відсутність у зв'язку з цим правового захисту, і стверджували, що це становило відмову в доступі до суду.

Оцінка Суду

Насамперед Суд зазначив, що основою цієї справи були вимоги заявників щодо виплати грошової суми і що Уряд не заперечував того, що такі вимоги становлять майно у розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Фактично усі ці позови, крім одного, були задоволені відповідно до судових рішень, які є остаточними та обов'язковими, і виконання яких було санкціоновано. Вимоги, відповідно, були достатньо обґрунтованими для того, аби здійснити їхнє виконання, що, у свою чергу, означало, що такі вимоги становлять майно для цілей статті 1 Першого протоколу до Конвенції (див. *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*, 9 грудня 1994 року, § 59, Серія А no. 301-B).

Провадження щодо решти вимог першого заявника було припинено без ухвалення рішення по суті. Проте безспірним є те, що така вимога існувала та була обґрунтованою. Відповідно, Суд визнав, що з огляду на конкретні обставини, решта вимог першого заявника породжували законні очікування стосовно того, що такі вимоги будуть розглядатись так само, як й інші вимоги (див., *mutatis mutandis*, *Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium*, 20 листопада 1995 року, § 31, Серія А no. 332). Тому такі вимоги також становили майно для цілей статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Надалі необхідно визначити, чи було втручання у право заявників на мирне володіння їхнім майном і, якщо так, то в якій із форм, передбачених статтею 1 Першого протоколу до Конвенції. У зв'язку з цим Уряд стверджував, що вимоги заявників були подані проти приватного боржника і що причиною незадоволення таких вимог була неплатоспроможність боржника, і що держава не несе прямої відповідальності відповідно до Конвенції у зв'язку з тим, що ці вимоги не були задоволені, і також стверджував, що скарги заявників слід розглядати в контексті позитивних зобов'язань держави згідно із положенням, на яке вони посилаються.

Погоджуючись з Урядом, Суд зазначив, що вимоги заявників мали приватно-правовий характер та були подані проти боржника як суб'єкта приватного права. Зміст їхніх скарг, поданих до Суду, однак, полягав у тому, що він пов'язаний не так з відсутністю виконання зобов'язань боржником перед заявниками, як з абсолютною відсутністю юридичної можливості їхнього виконання, що, у свою чергу, пов'язано з окремою поправкою до законодавства, прийнятою під час доведення заявниками своїх вимог в суді. Насправді, досвід другого заявника свідчить про те, що неплатоспроможність боржника не являла собою абсолютну перешкоду для успішного стягнення принаймні частини його заборгованості. Однак, наслідки списання заборгованості боржника відповідно до змін, внесених до Кодексу про банкрутство та реструктуризацію, які набули чинності 1 березня 2017 року, безсумнівно становили абсолютну перешкоду для пред'явлення заявниками вимог до боржника в рамках провадження у справі про банкрутство чи в рамках будь-якого іншого провадження.

За таких обставин наслідки списання заборгованості становили втручання у власність заявників. Щодо форми такого втручання, то Суд зазначив, що *de jure* вимоги заявників не були анульовані та все ще існують (для порівняння *Pressos Compania Naviera S.A. and Others*). Проте згідно із статтею 166b зміненого Кодексу про банкрутство та реструктуризацію вони не підлягали судовому розгляду та не

могли бути задоволеними. Суттєвим наслідком цього заходу є те, що стало абсолютно неможливим пред'являти такі вимоги в судовому, виконавчому провадженні, у провадженні щодо банкрутства чи в будь-якому іншому офіційному провадженні.

З огляду на такі обставини та ураховуючи мету Конвенції гарантувати права, які є «практичними та ефективними», Суд переконаний, що списання заборгованості призвело до достатньо серйозних наслідків, аби можна було вважати, що заявники були потерпілими від *de facto* позбавлення їх майна (див. *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, 23 вересня 1982 року, § 63, Серія А no. 52).

Суд повинен був також розглянути, чи таке втручання відповідало «публічному інтересу» і чи воно задовольняло вимоги пропорційності.

Аби виправдати втручання, Уряд посилався на мету списання заборгованості, яка полягала у вирішенні проблеми неплатоспроможності осіб шляхом надання їм можливості реінтегруватись в економічне життя. Надання переваги погашенню основної суми їхнього первинного боргу, додатковим чи паралельним боргам, а також виключення вимог, що пред'явлені на підставі боргових розписок, з переліку таких, які підлягають задоволенню, також слугувало меті захисту споживачів від зловживань, пов'язаних з подвійним стягненням первинного боргу на додаток до заборгованості за борговою розпискою.

Суд без вагань погодився з тим, що складне соціально-економічне явище неплатоспроможності фізичних осіб вимагає відповіді з боку держави, яка задля дотримання публічного інтересу може бути виражена у формі спеціальних заходів в рамках провадження щодо неплатоспроможності. Поважаючи свободу розсуду національних органів влади (див., наприклад, *Pressos Compania Naviera S.A. and Others* § 37 та *Bélané Nagy v. Hungary [GC]*, № 53080/13, § 113, 13 грудня 2016 року), він також не знаходить підстав піддавати сумніву в цьому контексті загальний підхід щодо надання переваги задоволенню основної суми первинного боргу, а не задоволенню додаткових чи паралельних боргів. Проте в цій справі вимоги заявників, за винятком однієї, було підтверджено в рішеннях судів, які набрали законної сили та підлягали виконанню. Більше того, оскільки договірні відносини між заявниками та боржником мали виключно комерційно-правовий характер, Суд вважає, що не можна знайти жодного виправдання втручання в їхнє право власності з метою захисту споживачів.

Щодо пропорційності вжитого заходу, стаття 1 Першого протоколу до Конвенції вимагає, що будь-яке втручання має супроводжуватись розумним пропорційним співвідношенням між використаними засобами та переслідуваною метою. Цей справедливий баланс буде порушено, якщо відповідна особа буде вимушена нести надмірний індивідуальний тягар. Крім того, не слід ігнорувати важливість процесуальних зобов'язань відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції. Незважаючи на те, що це положення не містить чітких процесуальних вимог, судовий розгляд стосовно права на мирне володіння своїм майном має також

надавати особі розумну можливість звернення до уповноважених органів з метою ефективного оскарження заходів, що перешкоджають реалізації прав, передбачених цим положенням.

Тому втручання у права, передбачені статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, не може бути легітимним за відсутності змагального процесу, який відповідає принципу рівності сторін та дозволяє обговорити аспекти, важливі для вирішення справи (див., наприклад, *G.I.E.M. S.R.L. and Others v. Italy [GC]*, № 1828/06 and 2 others, §§ 300 та 302, 28 червня 2018 року).

Більше того, наслідки списання заборгованості для вимог заявників, які прямо впливали з правових положень, не вимагали прийняття рішення і, як вже було встановлено, заявники не мали можливості ефективно оскаржити їх (див., наприклад, *Hentrich v. France*, 22 вересня 1994 року, § 49, Серія А № 296-А; *G.I.E.M. S.R.L. and Others*, § 303; та *Uzan and Others v. Turkey*, № 19620/05 and 3 others, § 215, 5 березня 2019 року). Отже, відповідні правові положення не передбачали жодних винятків чи балансуючих факторів, які необхідно взяти до уваги (див. *Megadat.com SRL v. Moldova*, no. 21151/04, § 74, ECHR 2008) як, наприклад, те, що у справі заявників фактично не існувало ризику подвійного стягнення первинного боргу і що, окрім самих заявників, не було приватних кредиторів, чії інтереси потенційно могли потребувати захисту. Дійсно, заявники не мали доступу до будь-яких проваджень, де вони могли б ефективно відстоювати свої вимоги. Необхідність такого провадження слід розглядати у зв'язку з тим фактом, що ситуація заявників виходила за межі об'єкта та мети відповідного законодавства.

З огляду на викладене вище та ураховуючи те, що позбавлення їх майна супроводжувалось абсолютною відсутністю компенсації (див. *The Holy Monasteries v. Greece*, 9 грудня 1994 року, § 71, Серія А № 301 А), Суд дійшов висновку, що наслідки дії правових положень щодо списання заборгованості боржника на заявників поклали на останніх надмірний індивідуальний тягар. Тому справедливий баланс, який мав бути встановлений між захистом права заявників на мирне володіння майном та вимогами публічного інтересу, було порушено.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 9 лютого 2023 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Заява, подана згідно із статтею 1 Першого протоколу до Конвенції та статтею 13 Конвенції стосується безперервного й тривалого утримання майна, яке належить компанії, власником якої є заявник, в якості речових доказів у кримінальному провадженні, стверджувано в порушення його права на мирне володіння своїм майном, а також стверджуваної відсутності ефективного національного засобу правового захисту щодо цього.

Заявник в цій справі є єдиним власником компанії Maksima, заснованої в Азербайджані у 1997 році.

Згідно з рішенням Кабінету Міністрів Азербайджану від 24 березня 1992 року, у травні 1992 року двадцять вісім газових турбін, які, очевидно, належали державі, були передані з метою продажу державному товариству Azermashavadanliq Union (підприємство, що займалося торгівлею машинами та обладнанням та належало тодішньому Міністерству матеріальних ресурсів).

1 вересня 1992 року Генеральна прокуратура розпочала кримінальне провадження за статтею 88-1 (розкрадання державного або громадського майна у великих розмірах) колишнього Кримінального кодексу 1960 року, що був чинним до 1 вересня 2000 року, у зв'язку із імовірним розкраданням невстановленими державними посадовцями різних невстановлених матеріальних активів держави, які, у невстановлені дати, транспортувалися потягом до Вірменії, однак були вивантажені на різних залізничних станціях в Азербайджані. Хоча в рішенні про початок кримінального провадження не йшлося про конкретні товари, з подальших матеріалів справи вбачалося, що підозрювалося, що серед цих товарів були й двадцять вісім газових турбін, згаданих вище. Незрозуміло, чи знали на час порушення кримінальної справи органи прокуратури, що двадцять вісім газових турбін, про які йде мова, перебували у власності Azermashavadanliq Union. Крім того, розслідування було доручено прокурору транспортної прокуратури.

У 1997 році Azermashavadanliq Union продала турбіни приватній компанії («Компанія В»), очевидно, за дуже низьку ціну (за даними Уряду, еквівалент приблизно 25 доларів США (USD)). Пізніше, відповідно до двох окремих договорів купівлі-продажу, укладених у травні 1997 року, компанія В продала двадцять вісім турбін компанії Maksima, що повністю належить заявникові, на загальну суму в 196 000 000 старих азербайджанських манатів (AZM), що, відповідно до інформації сторін, було еквівалентом близько 50 000 доларів США на той час. Видається, що в наступні місяці Maksima отримала у власність шість турбін, тоді як інші двадцять дві фізично залишилися у Azermashavadanliq Union.

В подальшому органи прокуратури вжили низку слідчих заходів (дій), таких як допит деяких свідків, у тому числі і заявника, та звернення до різних органів, у тому числі іноземних, за інформацією та правовою допомогою. Крім того видається, що вони запитували у російської прокуратури інформацію про ціну такого типу газової турбіни, яка була виготовлена на заводі, розташованому в місті Калуга, росія. Вони також звернулися й до української прокуратури із запитом про надання допомоги у допиті ключового свідка, пов'язаного з компанією В, який, як вважалося, на той час проживав в Україні.

26 серпня 1997 року прокуратура вилучила шість турбін у компанії Maksima. Прокуратура також вилучила інші двадцять дві турбіни, що належали Maksima, але все ще залишалися у володінні Azermashavadanliq Union. Відповідно до протоколів прокуратури від 30 серпня та 3 вересня 1997 року всі двадцять вісім турбін були передані на відповідальне зберігання до однієї з військових частин Міністерства оборони. Причини, чому саме цій військовій частині були передані на зберігання турбіни, з матеріалів справи не були зовсім зрозумілі.

Відповідно до постанови прокурора транспортної прокуратури від 31 грудня 1997 року двадцять вісім газових турбін, про які йде мова, були визнані речовими доказами в межах кримінального провадження, розпочатого 1 вересня 1992 року.

Того ж дня, 31 грудня 1997 року, прокурор транспортної прокуратури ухвалив постанову про зупинення кримінального розслідування через те, що органи прокуратури не отримали відповіді на низку запитів, надісланих до різних (у тому числі іноземних) органів, й через те, що поки не вдалося встановити особу, якій можна було б пред'явити обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення.

У грудні 1999 року компанія Maksima звернулася із цивільним позовом проти транспортної прокуратури, вимагаючи повернення турбін. Рішенням від 19 січня 2000 року районний суд Насімі задовольнив позов, встановивши, що кримінальне провадження було припинено в 1997 році, і тому турбіни, які утримувалися в якості доказів, мають бути повернуті їхньому власнику. В результаті протесту прокуратури Верховний суд ухвалою від 14 червня 2000 року скасував рішення суду першої інстанції та припинив провадження за цивільним позовом Maksima через помилковість висновку суду першої інстанції, оскільки кримінальне провадження було не припинено, а зупинено і, таким чином, досі триває. За таких обставин питання про повернення речових доказів їх власнику вимагало рішення від органів прокуратури, прийнятого відповідно до кримінальних процесуальних правил.

Тим часом, як здається, кримінальне провадження було передано до Генеральної прокуратури. Далі, в різні дати 2001 року органи прокуратури отримували відповіді на свої запити від російської та української влади. Зокрема, російська влада повідомила їм, що вартість турбін не може бути розголошена, оскільки це «державна таємниця», а українська влада – що вони не змогли допитати відповідного свідка,

оскільки він фізично був відсутнім за своєю адресою місця проживання, і його місцезнаходження встановити не вдалося.

17 серпня 2002 року, з урахуванням зазначених вище подій, Генеральна прокуратура прийняла іншу постанову про зупинення провадження через те, що поки не вдалося встановити особу, якій було б можливим пред'явити обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення.

8 липня 2010 року заявник звернувся до Генеральної прокуратури, скаржачись на тривале утримання газових турбін як речових доказів, з огляду на те, що провадження залишалось зупиненим. Він стверджував, що така ситуація є порушенням його майнових прав згідно з Конституцією та Конвенцією. Заявник просив прокурора розглянути питання про те, чи можуть бути повернуті йому докази на підставі статті 129.4 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) та/або через закриття кримінального провадження за однією з підстав, перелічених у статті 39 КПК, зокрема через сплив строку давності. 7 вересня 2010 року Генеральна прокуратура відповіла, що кримінальне провадження триває та залишається зупиненим, і що за таких обставин повернути газові турбіни не є можливим, адже вони є доказами у провадженні. Питання про повернення речових доказів вирішуватиметься після завершення кримінального провадження.

Схоже, у невстановлену дату заявник написав Генеральному прокурору ще одну скаргу, але відповіді не отримав.

26 жовтня 2010 року заявник (від свого імені, як засновник Maksima) подав скаргу до районного суду міста Баку в порядку, передбаченому статтею 449 КПК, для оскарження процесуальних дій і рішень органів прокуратури. Зокрема, він повторив аргументи, викладені у своєму листі 8 липня 2010 року до Генеральної прокуратури (див. пункт 17 цього рішення). Він скаржився, що не отримав відповіді на свої прохання розглянути питання про закриття/припинення кримінального провадження. Він просив суд скасувати постанову прокуратури від 17 серпня 2002 року про зупинення кримінального провадження (див. пункт 15 цього рішення) і зобов'язати органи прокуратури повернути Maksima газові турбіни.

5 листопада 2010 року районний суд міста Баку відхилив скаргу заявника. Посилаючись, зокрема, на статті 53.1.1, 53.6, 124.1, 128.1 та 129.4 КПК суд зазначив, що постанова про зупинення провадження та продовження зберігання речових доказів були законними. Суд також встановив, що оскільки газові турбіни не є речовими доказами певного типу, переліченого в статті 131 КПК, повернення їх до завершення кримінального провадження не було можливим.

Заявник подав апеляційну скаргу. Рішенням від 19 листопада 2010 року Апеляційний суд Баку відхилив апеляцію заявника, в основному повторивши аргументацію суду першої інстанції та пояснивши, крім того, що питання про те, що варто робити з речовими доказами, може бути вирішене лише на підставі (а) вироку суду у кримінальному провадженні, що набрав законної сили (як це передбачено

статтями 129.4 та 132 КПК); (б) постанови прокуратури про закриття/припинення кримінального провадження (статті 129.4, 132 КПК); або (с) рішення прокуратури чи суду, яке могло бути прийняте до завершення кримінального провадження лише у випадках, передбачених статтею 131 КПК. Проте у цій справі провадження, навіть якщо воно було зупинене, все ще тривало та не було завершено, а отже не було законних підстав для скасування постанови про зупинення провадження, оскільки підстава для такого зупинення (неможливість встановлення особи для пред'явлення обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого статтею 53.1.1 КПК) не припинила існувати (як того вимагає стаття 53.6 КПК для відновлення провадження). За таких обставин і оскільки спірні докази не належали до певного типу, передбаченого статтею 131 КПК, питання про повернення речових доказів компанії Maksima не могло бути вирішене до завершення провадження.

Станом на дату останньої комунікації зі сторонами (червень 2019 року) кримінальне провадження залишалось зупиненим, а двадцять вісім газових турбін й далі утримувалися в якості речового доказу.

Заявник в цій справі скаржився на безперервне й тривале утримання майна, яке належить його компанії, як доказ у кримінальному провадженні, що порушувало його право на мирне володіння своїм майном, як це передбачено статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Оцінка Суду

Прийнятність

Щодо статусу жертви (потерпілого)

ЄСПЛ підкреслив, що майно, про яке йде мова, а саме двадцять вісім газових турбін, належало компанії Maksima, єдиним власником якої є заявник. Однак ця заява до Суду була подана заявником від свого імені, а не від імені компанії Maksima, і він скаржився на порушення своїх майнових прав, а не прав компанії. За таких обставин виникло питання, чи міг заявник стверджувати, що він є жертвою імовірного порушення. Зокрема для того, аби мати можливість подати заяву відповідно до статті 34 Конвенції, заявник повинен мати змогу продемонструвати, що він чи вона «безпосередньо постраждали» від оскаржуваного заходу (див. *Tănase v. Moldova* [GC], no. 7/08, § 104, ECHR 2010, та *Lambert and Others v. France* [GC], no. 46043/14, § 89, ECHR 2015 (витяги) (пункт 35 рішення).

У цій справі Уряд не заперечував статус заявника як потерпілого. Однак цей аспект стосується питання, яке належить до юрисдикції ЄСПЛ, і перешкод для розгляду якого за його власною ініціативою немає (див. *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* [GC], no. 931/13, § 93, 27 червня 2017 року) (пункт 36 рішення).

ЄСПЛ знову наголосив, що за загальним правилом акціонер компанії не може стверджувати, що він є жертвою імовірного порушення прав компанії за Конвенцією (див. *Agrotexim and Others v. Greece*, 24 жовтня 1995 року, §§ 59-72, Series A no. 330-A). Підняття «корпоративної завіси» або ігнорування правосуб'єктності компанії (юридичної особи) буде виправданим лише за виняткових обставин, зокрема, коли чітко встановлено, що компанія не може звернутися до органів Конвенції через створені відповідно до її установчих документів органи або, у разі ліквідації, через своїх ліквідаторів (там само, § 66). Однак, єдиний власник компанії може стверджувати, що він є «жертвою» у розумінні статті 34 Конвенції в тому, що стосується спірних заходів, вжитих щодо його компанії, оскільки у випадку єдиного власника, немає ризику виникнення розбіжностей в думках між акціонерами або між акціонерами та радою директорів щодо наявності та характеру порушень прав за Конвенцією, або щодо найбільш доречних способів реагування на такі порушення (див. *Ankarcrona v. Sweden* (dec.), no. 35178/97, ECHR 2000-VI, та *Albert and Others v. Hungary* [GC], no. 5294/14, §§ 135-37, 7 липня 2020 року) (пункт 37 рішення).

Повертаючись до цієї справи ЄСПЛ зазначив, що перший заявник є єдиним власником компанії Maksima (див. пункт 5 цього рішення). За таких обставин, беручи до уваги відсутність конкуруючих інтересів, які могли б створити труднощі, та у світлі обставин справи в цілому ЄСПЛ вважав, що заявник настільки тісно ототожнювався з компанією, якою він повністю володіє, що було б штучно розмежовувати їх інтереси. Крім того, Суд зазначив, що в межах національного провадження заявник сам був скаржником, і що його скарга була прийнята та розглянута національними судами (див. пункт 19 цього рішення). З цих причин ЄСПЛ вважає, що заявник може стверджувати, що він є жертвою імовірного порушення в розумінні статті 34 Конвенції (порівняйте *Ankarcrona*, цит. в цій справі; *Eugenia Michaelidou Developments Ltd and Michael Tymvios v. Turkey*, no. 16163/90, § 21, 31 липня 2003 року; *Jafarli and Others v. Azerbaijan*, no. 36079/06, §§ 38-41, 29 липня 2010 року; та *Madžarović and Others v. Montenegro*, nos. 54839/17 та 71093/17, §§ 72-73, 5 травня 2020 року) (пункт 38 рішення).

Щодо сумісності із принципом ratione temporis

Згідно із усталеною практикою ЄСПЛ, позбавлення власності в принципі є одномоментним актом і не створює постійної ситуації «позбавлення» відповідних прав (див., *inter alia*, *Malhous v. the Czech Republic* (dec.) [GC], no. 33071/96, ECHR 2000-XII, та *Blečić*, цит. в цій справі, § 86). Один з критеріїв, застосовуваних Судом для розмежування одномоментного акту та триваючої ситуації полягає у тому, чи може заявник досі вважатися законним власником майна або іншого права, про яке йде мова (див. *Chiragov and Others v. Armenia* (dec.) [GC], no. 13216/05, § 100, 14 грудня 2011 року, та *Sargsyan v. Azerbaijan* (dec.) [GC], no. 40167/06, § 87, 14 грудня 2011 року, з наступними посиланнями) (пункт 43 рішення).

У цій справі беззаперечним фактом є те, що Maksima, компанія, власником якої є заявник, все ще є законним власником майна, про яке йде мова, а саме двадцяти восьми газових турбін. «Позбавлення майна» як такого не відбулося (див. також пункт 53 цього рішення). Оскаржувана ситуація в цій справі полягає в продовжуваному утриманні турбін, які все ще належать компанії Maksima, як речових доказів у кримінальному провадженні, що було зупинено з 31 грудня 1997 року до цієї дати. Отже неможливість реалізації заявником свого права на мирне володіння належним йому майном слід вважати ситуацією, що триває, і ЄСПЛ наділений юрисдикцією для її розгляду, оскільки заява заявника стосується подій, що виникли після 15 квітня 2002 року (пункт 44 рішення).

Щодо суті скарги

У зв'язку з цим Суд знову нагадав, що різні форми вилучення (арешту) майна для судового провадження зазвичай стосуються контролю за використанням майна, що охоплюється сферою дії абзацу другого статті 1 Першого протоколу до Конвенції (див., серед інших рішень, *Karamitrov and Others v. Bulgaria*, no. 53321/99, § 72, 10 січня 2008 року; *Borzhonov v. Russia*, no. 18274/04, § 57, 22 січня 2009 року; *Patrikova v. Bulgaria*, no. 71835/01, § 98, 4 березня 2010 року; та *Lachikhina v. Russia*, no. 38783/07, § 58, 10 жовтня 2017 року). У цій справі, як вказано вище, утримання турбін як доказу не позбавило заявника його майна, але становить захід, що тимчасово перешкоджає їх використанню та розпорядженню. Суд не може не взяти до уваги твердження заявника про те, що турбіни, можливо, більше не були доступні (див. пункт 49 цього рішення), й тому їх досі не було повернуто. Однак, беручи до уваги установлені факти та перевірену інформацію, ЄСПЛ розглянув скаргу заявника з посиланням на абзац другий статті 1 Першого протоколу до Конвенції (пункт 53 рішення).

Суд зазначив, що майно, про яке йде мова, було вилучено у заявника в серпні 1997 року та офіційно визнано речовим доказом 31 грудня 1997 року. Того ж дня провадження було зупинено через неможливість на підставі наявних в матеріалах справи доказів встановити особу, якій могло б бути пред'явлено обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення. Інше рішення про зупинення провадження було прийнято 17 серпня 2002 року після отримання органами прокуратури деяких відповідей на запити, надісланих ними до першого зупинення провадження, що не призвело до суттєвої зміни ситуації. В результаті провадження лишалося зупиненим впродовж близько 25 років (пункт 57 рішення).

ЄСПЛ також відзначив, що, як впливає зі статті 53.7 КПК, провадження, яке було зупинено з підстави не встановлення особи, обвинуваченої у вчиненні кримінального правопорушення, не може бути припинено з підстави спливу строку давності. Крім того видається, що відповідно до статті 53.2 КПК, впродовж періоду, коли провадження було зупинено, слідчі органи також зупинили і розслідування та не вживали жодних активних слідчих дій. Дійсно, з матеріалів справи вбачається,

що з 15 квітня 2002 року й в подальшому органами прокуратури в межах кримінального провадження було прийнято лише одне рішення (друге рішення стосувалося зупинення провадження 17 серпня 2002 року). Впродовж всього цього періоду провадження не здійснювалося, жодних слідчих дій чи процесуальних рішень для просування розслідування з боку органів слідства не ухвалювалося. Втім стаття 53.6 КПК передбачала, що зупинене провадження не може бути відновлено доти, доки не припинять існувати підстави для його зупинення (пункт 58 рішення).

ЄСПЛ не міг не відзначити, що в такій ситуації провадження теоретично може залишатися зупиненим на невизначений термін, і ніколи не завершитися, якщо лише особа, якій пред'явлено обвинувачення, не з'явиться до органів прокуратури за власною ініціативою або якщо в органів прокуратури не з'являться інші докази, які дозволять їм ідентифікувати таку особу (пункт 59 рішення).

Стосовно необхідності заходу зазначив, що матеріали справи, які стосуються періоду до зупинення провадження 31 грудня 1997 року, зокрема рішення від цієї ж дати про визнання газових турбін речовим доказом, чітко не роз'яснювали, чому турбіни вважалися важливими речовими доказами для справи. Можливо, намір органів прокуратури полягав у тому, аби на більш пізньому етапі, з урахуванням прогресу в розслідуванні, вирішити, чи необхідно ухвалювати конкретні постанови щодо відповідного майна з метою забезпечення будь-яких майбутніх позовів про відшкодування шкоди або застосування заходів конфіскації. Однак таких постанов не ухвалювалося. Жодне з рішень, прийнятих у період після зупинення провадження, не містило будь-яких додаткових роз'яснень щодо фактичної необхідності початкового рішення про утримання турбін в якості доказу. Крім того, жодної подальшої повторної оцінки необхідності утримання, незважаючи на тривалу бездіяльність слідства, не проводилося, хоча, як видається, КПК не містив жодних положень, які б прямо дозволяли судам або органам прокуратури проводити таку повторну оцінку. Тому, як вбачається, що як тільки щось (певна річ) визнається речовим доказом, такі докази мають утримуватися до завершення провадження, за винятком випадків, що цієї справи не стосуються (див. пункти 21 і 30 цього рішення) (пункт 62 рішення).

ЄСПЛ також відзначив, що на час подій газові турбіни мали значну фінансову цінність, і що компанія Maksima, як видається, сплатила відносно велику суму коштів для їх придбання (див. пункт 8 цього рішення). Таким чином видається, що утримання турбін і неможливість заявника користуватися чи розпоряджатися ними становили для нього значний фінансовий тягар (пункт 63 рішення).

Беручи до уваги той факт, що кримінальне провадження залишалося зупиненим з 31 грудня 1997 року без вжиття будь-яких активних слідчих дій впродовж періоду з цієї дати, і відсутність будь-якої законодавчо визнаної можливості переоцінити постійну необхідність утримання речових доказів з огляду на тривалу бездіяльність слідства, а також з урахуванням тривалості утримання майна заявника – понад 25 років, з яких більше 20 років припадає на період після набрання чинності

Конвенцією щодо Азербайджану (порівняйте, *mutatis mutandis*, *Forminster Enterprises Limited v. the Czech Republic*, no. 38238/04, § 77, 9 жовтня 2008 року), а також значної вартості цього майна, ЄСПЛ вважав, що справедливий баланс в цій справі між загальними інтересами суспільства та інтересами заявника дотримано не було, оскільки він був змушений нести надмірний тягар в результаті тривалого утримання свого майна в якості доказів (пункт 64 рішення).

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 2 лютого 2023 року і набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

SHOPOV AND OTHERS v. Bulgaria (№ 38398/11 та 2 інших – див. додаток або 38398/11 59983/12 16753/18)

Обставини справи

Справа стосувалася конфіскації доходів, ймовірно одержаних злочинним шляхом, відповідно до того самого законодавства, яке застосовувалося у справі **TODOROV AND OTHERS v. Bulgaria** (№ 50705/11 та 6 інших – див. додаток), рішення ЄСПЛ від 13 липня 2021 року, а саме Закону 2005 року про конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (далі – Закон 2005 року)³.

1. Заявники Dobrin Nikolov SHOPOV та Mariyka Miteva SHOPOVA.

Під час проведення перевірки доходів та витрат у період із 1 січня 1982 року по 31 грудня 2006 року у цих заявників було конфісковано активи: половина квартири; будинок із земельною ділянкою у місті Слівені, куплений у 1999 році; сільськогосподарська земля в районі Слівена, куплена в 2006 році; автомобіль; грошові суми, отримані від продажу нерухомого майна та автомобілів; гроші на банківських рахунках першого заявника. За даними Комісії з розкриття доходів, одержаних злочинним шляхом, загальна вартість вищезазначених активів становила 329 770 левів (167 000 євро).

Перший заявник був засуджений за звідництво та примус (злочини, вчинені між 2001 і 2005 роками) до 11 місяців позбавлення волі та штрафу. Він не мав жодної заявленої роботи та доходів протягом вказаного періоду. Друга заявниця загалом працювала приблизно 7 років. Перший заявник часто їздив за кордон. Заявники понесли значні витрати – щоденні витрати, витрати на проїзд та придбання майна. Заявники стверджували, що отримували позики від приватних осіб, однак це не було достатньо доведено, і крім того, вони повинні були довести, що погасили позики законним доходом. Також було важко погодитися з тим, що протягом усього періоду заявники жили за рахунок позик.

Наведені національними судами причини такої конфіскації полягали у відсутності необхідності встановлювати причинно-наслідковий зв'язок між будь-якою злочинною діяльністю та активами, які підлягають конфіскації, оскільки відповідачі не довели законного походження цих активів.

2. Stoyan Trayanov KRASTEVA та Svetoslav Stoyanov KRASTEVA.

Під час проведення перевірки у період із 25 листопада 1984 року по 16 травня 2002 року у заявників було конфісковано кілька квартир і будинків у містах Пернік

³ З перекладом рішення ЄСПЛ у справі **TODOROV AND OTHERS v. Bulgaria** (№ 50705/11 та 6 інших – див. додаток) від 13 липня 2021 року можна ознайомитися в огляді рішень ЄСПЛ за липень 2021 року за посиланням: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_YESPL_July_%202021.pdf.

та Софія, будівлі промислового та комерційного призначення, земельні ділянки, кілька автомобілів, акції першого заявника в компаніях-заявниках, грошові суми від продажу іншого нерухомого майна, автомобілі та частки в компаніях. За даними Комісії з розкриття злочинних доходів, загальна вартість цих активів становила 977 857 левів (500 180 євро).

Першого заявника було засуджено за незаконне зберігання наркотиків у великих кількостях з метою збуту. Злочин було вчинено в лютому 1999 року.

Національні суди зазначали, що протягом досліджуваного періоду заявники мали дохід у розмірі 2152 мінімальні місячні заробітні плати, а їхні витрати, в тому числі на придбання майна, становили 18 244 мінімальних місячних заробітних плат. Заявники стверджували, що отримували позики та доходи від азартних ігор, але це не було достатньо доведено. Крім того, позики необхідно було повернути, а для цього заявники не мали законних доходів. Згідно зі статтею 4 Закону 2005 року, нездатність довести законне походження активів, щодо яких вимагалася конфіскація, означала, що ці активи були доходами, отриманими злочинним шляхом.

3. У справі Svetlana Andreeva NENKOVA, була наявна угода про визнання винуватості, затверджена регіональним судом міста Разграда; 21 січня 2009 року колишній чоловік заявниці був засуджений за незаконний обіг наркотиків, вчинений у 2008 році. Таким чином, у заявниці була конфіскована квартира у місті Варна, придбана нею та її колишнім чоловіком у 2003 році за 161 500 левів (82 600 євро); за словами заявниці, початковий внесок у розмірі 68 000 левів був за рахунок її власних коштів, а решту було забезпечено банківською позикою, яку вона сама виплачувала.

Після розлучення у 2006 році заявниця жила у квартирі зі своїми дітьми. У 2016 році вона домоглася рішення суду про визнання її єдиним власником квартири.

У 2019 році квартира була виставлена державою на публічний продаж.

Національними судами було встановлено, що хоча колишній чоловік заявниці довів достатній дохід для придбання різних активів у попередні періоди, він і заявниця не вказали такого доходу між 2002 і 2010 роками; вони не показали, що у них були гроші, щоб зробити перший внесок у 2003 році або погасити наступні виплати банківської позики.

Таким чином, можна було припустити, що квартира була придбана за гроші, набуті в результаті злочинної діяльності її колишнього чоловіка.

З огляду на викладене заявники скаржилися на конфіскацію їхніх активів, які, ймовірно, були отримані злочинним шляхом.

Стосовно матеріальної шкоди всі заявники вимагали відшкодування вартості своїх конфіскованих активів. Вони надали різні документи на підтвердження цих вимог, у тому числі оцінку майна.

Заявник у заяві № 38398/11 стверджував, що в якості альтернативи ЄСПЛ може вказати сторонам, що національні органи влади мають відновити національне провадження та повторно розглянути вимоги щодо конфіскації майна відповідно до вимог статті 1 Першого протоколу. У заяві № 59983/12, з іншого боку, заявник просив ЄСПЛ не застосовувати такий підхід, стверджуючи, що такий процесуальний шлях буде неефективним, тому що, зокрема, повторний розгляд справи на внутрішньому рівні буде тривалим і дорогим.

Оцінка Суду

Стверджуване порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції

ЄСПЛ виявив деякі потенційні недоліки в Законі 2005 року та в способі його застосування. У цьому відношенні він підкреслив сукупний ефект широкої сфери його застосування – щодо предикатних злочинів і щодо періодів, за які перевірялися доходи та витрати обвинувачених, труднощі для обвинувачених довести те, що суди вважали «законним» дохід протягом такого періоду, відзначений, крім того, інфляцією та економічними змінами, а також припущення, що будь-які активи, які не мають доказів «законного» походження, були доходами від злочину.

Позиція ЄСПЛ полягає в тому, що, хоча цих потенційних недоліків було недостатньо для того, щоб визнати кожну конфіскацію відповідно до Закону 2005 року несумісною зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, вони, безумовно, поклали значний тягар на відповідачів у провадженні щодо конфіскації. Таким чином, для отримання протипаги та забезпечення гарантії прав заявників було вкрай важливо, щоб національні суди встановили причинно-наслідковий зв'язок між активами, конфіскацію яких вимагали, та злочинною поведінкою підсудних. ЄСПЛ був готовий звертатися до оцінки національних судів щодо існування такого зв'язку, оскільки вона не була довільною або явно необґрунтованою.

Застосовуючи ці вимоги до конкретних справ, розглянутих у провідному рішенні, ЄСПЛ визнав порушення статті 1 Першого протоколу щодо справ, у яких національні суди не змогли обґрунтувати існування причинно-наслідкового зв'язку, визначеного вище, і ухвалили рішення про конфіскацію, спираючись лише на презумпцію, що міститься в Законі 2005 року, та на розбіжності між витратами заявників і їхніми «законними» доходами протягом відповідних періодів (див. §§ 217-50 згаданого рішення).

ЄСПЛ підкреслив, що заяви, які розглядаються, є схожими. Зокрема, ухвалюючи рішення про конфіскацію активів заявників, національні суди не намагалися обґрунтувати причинно-наслідковий зв'язок, якого вимагає ЄСПЛ, прийнявши натомість той самий хибний підхід, який критикувався ним у справі *Todorov and Others*. Отже, ЄСПЛ не побачив підстав для висновку, відмінного від того, що був у цій справі.

Таким чином, ці скарги є прийнятними та виявляють порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Стосовно вимог заявників щодо справедливої сатисфакції ЄСПЛ зазначив, що він не в змозі здогадуватися про те, чи були конфісковані активи заявників або ні доходами від злочину, а саме, чи була конфіскація виправданою чи ні, а також щодо можливого результату провадження щодо конфіскації, якби вимоги статті 1 Першого протоколу до Конвенції були виконані. Таким чином, ЄСПЛ не може визначити будь-яку матеріальну шкоду, якої могли зазнати заявники внаслідок необґрунтованої конфіскації. Відповідно, він відхилив вимоги заявників щодо матеріальної шкоди та повторив, як і у справі *Todorov and Others* (цитована в цій справі, §§ 320-22), що найбільш прийнятним засобом для усунення порушення є повторне відкриття національного провадження та повторний розгляд справи національними судами відповідно до вимог статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)

Рішення в цій справі ухвалене Комітетом 9 лютого 2023 року та є остаточним.

СТАТТЯ 1 ПРОТОКОЛУ № 12 ДО КОНВЕНЦІЇ (ЗАГАЛЬНА ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ)

PAUN JOVANOVIĆ v. Serbia (№ 41394/15)

Обставини справи

Заява стосується офіційного використання двох стандартних типів вимови сербської мови – «Ekavian» (Екавська вимова) та «Ijekavian» (Ієкавська вимова) в межах судового розгляду (див. пункт 16 цього рішення).

Заявник, практикуючий адвокат, який використовував Ієкавський тип вимови сербської мови, скаржився, що він зазнав дискримінації, а слідчий суддя обмежив його можливість говорити, коли заявник представляв свого клієнта в межах цього провадження. В той же час адвокату, який представляв інтереси потерпілого в цьому провадженні, без будь-яких перешкод було дозволено використовувати Екавську вимову. Зокрема ця заява стосується й скарги заявника на те, що рішення, ухвалене Конституційним судом, не було належним чином обґрунтоване. Заявник посилався на статті 6 і 14 Конвенції, а також на статтю 1 Протоколу № 12 до Конвенції.

В лютому 2013 року заявник, діючи від імені свого клієнта на стороні захисту, взяв участь у судовому засіданні, що проводилося слідчим суддею. Заявник, ставлячи безпосередньо свідку запитання, використовував Ієкавський тип вимови сербської мови, однак суддя застеріг його від використання цього типу вимови.

Заявник звернувся до Конституційного суду зі скаргою, у якій стверджував, що він зазнав дискримінації, адже інший адвокат, який розмовляє Екавським типом вимови, не отримав жодних попереджень під час спірного судового засідання. Конституційний суд відхилив скаргу заявника в лютому 2015 року.

Довідково

Стандартна сербська мова є основною офіційною мовою в Сербії. Ця мова «має два рівноправних типи: Екавський та Ієкавський», як визначено Матицею сербською («Matica srpska»), що є найстарішою літературною, культурною та науковою установою Сербії, та чії заяви / висловлювання мають особливий авторитет з питання стандартизації сербської мови (див. <https://www.maticasrpska.org.rs/en/matica-srpska/>, доступний станом на 8 серпня 2022 року, і *Pravopis srpskoga jezika, Matica srpska, M. Pešikan, J. Jerković, та M. Pižurica, Novi Sad, 2010, p. 22*). В цілому Екавський тип вимови характеризується відображенням (відтворенням) загальнослов'янської фонем *jat* (латиною /ě/) як /e/, тоді як Ієкавський тип відрізняється тим, що відображає ту ж фонему як /ije/ або /je/ відповідно (див. згаданий вище *Pravopis srpskoga jezika*, стор. 22-29) (пункт 16 рішення).

Сербська мова, якою розмовляють за межами Сербії на території колишньої Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія, включаючи Чорногорію, є переважно

Ієкавського типу вимови, тоді як у самій Сербії, включаючи місто Бор, у якому здійснювалося кримінальне провадження, населення розмовляло загалом Екавським типом вимови, яку також використовували суди й інші органи влади держави-відповідача (пункт 17 рішення).

Оцінка Суду

Щодо статті 1 Протоколу № 12 до Конвенції

Договірні Держави користуються певною свободою розсуду в оцінці того, чи виправдовують, і в якій мірі, різне ставлення відмінності за аналогічних (схожих) ситуацій. Обсяг свободи розсуду змінюватиметься залежно від обставин, предмета справи та передумов (там само, § 183). Проте, незалежно від цього обсягу, остаточне рішення щодо дотримання вимог Конвенції залишається за самим ЄСПЛ (див., серед інших рішень, *Konstantin Markin v. Russia* [GC], no. 30078/06, § 126, ECHR 2012 (витяги), та *Savickis and Others*, цит. в цій справі, § 186) (пункт 77 рішення).

Що стосується тягаря доведення за статтею 14 Конвенції, то ЄСПЛ вважав, що як тільки заявник продемонстрував різницю у поводженні між особами у відносно подібних ситуаціях, Уряд має довести (продемонструвати), що така різниця була виправданою (див. *D.H. and Others v. the Czech Republic* [GC], no. 57325/00, § 177, ECHR 2007-IV; *Kurić and Others v. Slovenia* [GC], no. 26828/06, § 389, ECHR 2012 (витяги); та *Savickis and Others*, цит. в цій справі, § 187) (пункт 78 рішення).

Зрештою, органи Конвенції неодноразово встановлювали, не кажучи про використання офіційної або офіційних мов, що Конвенція не гарантує мовну свободу як таку, або, зокрема, право використовувати мову за власним вибором в контактах особи з державними органами (установами) або отримання відповіді цією мовою (див., наприклад, *Igors Dmitrijevs v. Latvia*, no. 61638/00, § 85, 30 листопада 2006 року, з наступними посиланнями) (пункт 79 рішення).

Чи була різниця у поводженні

З урахуванням розбіжностей в доводах сторін ЄСПЛ зазначив, що в протоколі судового засідання, про яке йде мова, йдеться, (i) що «на початку [коли заявнику] було надано слово», його «попередили про те, аби він ставив запитання офіційною мовою суду»; (ii) що заявник згодом просив, аби «це попередження було додано» до протоколу; і, (iii) що заявник визнав, що він розмовляє сербською мовою Ієкавського типу вимови (див. пункт 8 цього рішення) (пункт 82 рішення).

За цих обставин й виходячи з розумних міркувань надання переваги офіційному письмовому документу над усними викладами сторін, Суд зазначив, що протокол не містив жодних причин, через які заявника потрібно було попереджати про щось в цьому контексті. Тим не менш заявника попередили про використання

офіційної мови в межах здійснення провадження, чітко натякаючи на те, що Ієкавський тип вимови не був прийнятним, тоді як іншому адвокату, що розмовляв Екавським типом вимови, і який представляв інтереси потерпілого, такого попередження зроблено не було. Крім того, Суд не може не визнати, що в самому протоколі дійсно немає нічого, що вказувало б на те, що слідчий суддя просив заявника переформулювати будь-яке із своїх запитань, аби свідок міг їх зрозуміти (пункт 83 рішення).

Незважаючи на заяви про протилежне, Уряд не надав жодних доказів в підтримку свого твердження про те, що заявника просто попросили перефразувати єдине незрозуміле запитання, яке він поставив свідку, за винятком власних пояснень слідчого судді. Однак навіть це твердження, на думку ЄСПЛ, виявило відсутність ясності, оскільки суддя спочатку посилався на незрозуміле запитання, поставлене заявником, а потім стверджував, що заявник мав використовувати офіційну мову суду, маючи на увазі, що Ієкавський тип вимови сербської мови, яким розмовляв заявник, таким не був (див. пункт 15 цього рішення) (пункт 84 рішення).

Таким чином із заявником поводитися інакше, аніж з адвокатом, який використовував Екавський тип вимови, і який діяв від імені потерпілого. Ця різниця обґрунтовувалася розмежуванням, передбаченим статтею 1 Протоколу № 12 до Конвенції, а саме використання ним Ієкавського типу вимови як одного з двох типів сербської мови, що має рівноправне офіційне використання в межах країни. З цього контексту чітко зрозуміло, що хоча «мова» в статті 1 Протоколу № 12 до Конвенції чітко згадується в якості підстави для розмежування, офіційно визнаний її тип (див. пункти 16 і 61 цього рішення з подальшими посиланнями) є аналогічним і опосередковано охоплений тим самим «статусом» (пункт 85 рішення).

Чи існувала аналогічна ситуація

З огляду на вищевикладене заявник, як адвокат сторони захисту та користувач Ієкавського типу сербської мови з одного боку, і адвокат, який здійснює представництво інтересів, і який є користувачем Екавського типу сербської мови з іншого, на думку ЄСПЛ, мають розглядатися як особи, які по суті займаються однаковою діяльністю, при цьому діючи від імені своїх клієнтів під час кримінального провадження, й, більше того, як особи, які відіграють особливо важливу роль в системі кримінального правосуддя (пункт 86 рішення).

З цього слідує, що адвокати, які розмовляють Ієкавським та Екавськими типами вимови сербської мови у кримінальному провадженні, в контексті цієї справи та в розумінні усталеної практики ЄСПЛ (див. пункт 76 цього рішення), повинні розглядатися як особи, що перебувають в аналогічних чи досить схожих ситуаціях (пункт 87 рішення).

Чи було виправдання об'єктивним і розумним

Тим не менш ЄСПЛ знову нагадав, що для держави-учасниці Конвенції є цілком законним регулювати питання, пов'язані з офіційним використанням мови або мов в ході судового розгляду, і що це ж саме має застосовуватися, *mutatis mutandis*, до різних типів однієї мови, таких, як у цій справі. Однак це право варто розмежовувати від «права» використовувати неофіційну мову за власним вибором у спілкуванні з державними органами (установами), яке в усталеній практиці ЄСПЛ як таке не визнавалося (див. пункт 79 цього рішення) (пункт 89 рішення).

Крім того ЄСПЛ зазначив, що «Matica srpska», як найстаріша лінгвістична установа у Сербії, і сам Уряд визнали, що сербська мова «має два рівноправних варіанти», тобто Екавський та Ієкавський типи, і що обидва можуть використовуватися офіційно (див. пункти 16 і 68 цього рішення; див. також пункти 18, 22, 25 і 27 цього рішення) (пункт 90 рішення).

За цих обставин, і установивши, що поведження із заявником відрізняється від поведження з іншим адвокатом за аналогічної чи досить схожої ситуації, заснованої на використанні ним Ієкавського типу вимови, ЄСПЛ вважає, що розумного та обґрунтованого виправдання такому поведженню не могло бути (пункт 91 рішення).

Зрештою, свобода розсуду, згадана в пункті 77 цього рішення, могла б бути доцільною з точки зору можливих варіантів мовної політики стосовно правового регулювання використання офіційної мови в судовому провадженні, проте не у випадку, коли як в цій справі, суддя не реалізував безспірне тлумачення вже існуючого законодавства з цього питання (пункт 92 рішення).

Тому було порушено статтю 1 Протоколу № 12 до Конвенції (пункт 93 рішення).

Щодо пункту 1 статті 6 Конвенції

Конституційний суд відмовив у розгляді скарги заявника, однак не пояснив, чому заявником не було виконано правових передумов для її розгляду. Зокрема цей суд не пояснив, чому оскаржувана поведінка слідчого судді не могла бути предметом оскарження до Конституційного суду. Крім того, Конституційний суд не уточнив, яким би мав бути порядок дій для заявника у його спробах отримати відшкодування за дискримінацію, на яку він скаржився.

Зрештою, хоча для суду вищої інстанції може бути достатнім відхилення скарги шляхом посилання лише на правові положення, які передбачають таку процедуру, втім в цій справі не було жодного попереднього рішення або судового засідання щодо скарги до того, як справу було передано до Конституційного суду, так само як і не було відповідної судової практики, особливо щодо контексту скарги, якою була скарга заявника. Крім того, питання, порушені заявником, у своїй конституційній скарзі, були суттєвими, оскільки стосувалися дискримінації під час провадження

в суді. Таким чином, Конституційний суд не дотримав вимоги про розгляд національними судами основних скарг з особливою ретельністю та суворістю.

Висновок

Порушення статті 1 Протоколу № 12 до Конвенції (загальна заборона дискримінації).

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 7 лютого 2023 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Рішення ЄСПЛ проти України

BABIN v. Ukraine (№ 9245/19 та 2 інших заяви): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у зв'язку із цим ефективного засобу юридичного захисту, а також інші порушення Конвенції стосовно скарг, поданих згідно ustalеної практики ЄСПЛ – порушення статті 3 (заборона катування) і 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту)

DERKACH v. Ukraine (№ 23537/20 та № 23615/20): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у зв'язку із цим ефективного засобу юридичного захисту, а також інші порушення Конвенції стосовно скарг, поданих згідно ustalеної практики ЄСПЛ – порушення статті 3 (заборона катування) і 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту)

MALYAVIN AND OTHERS v. Ukraine (№ 23805/20 та 2 інші заяви – див. перелік у додатку): надмірна тривалість кримінальних проваджень та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту й надмірна тривалість застосування підписки про невиїзд до заявника – порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) та статті 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту; порушення статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції (свобода пересування)

LOBCHUK AND OTHERS v. Ukraine (№ 36871/20 та 6 інших заяв – див. перелік у додатку): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у зв'язку із цим ефективного засобу юридичного захисту, а також інші порушення Конвенції стосовно скарг, поданих згідно ustalеної практики ЄСПЛ – порушення статті 3 (заборона катування) і 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту)

PISOTSKYY v. Ukraine (№ 50764/20): ненадання заявникові належної медичної допомоги під час тримання під вартою, а також інші порушення Конвенції стосовно скарг, поданих згідно ustalеної практики ЄСПЛ – порушення статті 3 Конвенції (заборона катування)

KRYKLYVYY AND OTHERS v. Ukraine (№ 2335/21 та 3 інші заяви – див. перелік у додатку): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у зв'язку із цим ефективного засобу юридичного захисту, а також інші порушення Конвенції стосовно скарг, поданих згідно ustalеної практики ЄСПЛ – порушення статті 3 (заборона катування) і 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту)

KRAYNYAK v. Ukraine (№ 68353/17): надмірна тривалість тримання заявника під вартою під час досудового розслідування, відсутність безсторонності в суді, який розглядав питання про продовження строку тримання заявника під вартою, відсутність ефективного права на відшкодування шкоди у зв'язку із стверджуваними порушеннями – порушення пунктів 3,4,5 статті 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність)

Огляд рішень Європейського суду з прав людини (лютий 2023 року). Рішення за період із 01.02.2023 по 28.02.2023 / Відп. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2023. – 62 с.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема і їх переклад, здійснюють працівники департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>;

<https://hudoc.echr.coe.int>.

2. Огляд рішень здійснено з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua